

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น) ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพและปัญหาในปัจจุบันด้านการเรียนการสอนของ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น) และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงทฤษฎีหลักการเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยอาศัยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปเป็นหัวข้อได้ดังนี้

- 1.แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- 2.แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
- 3.แนวคิดเกี่ยวกับสื่อประกอบการสอน
- 4.แนวคิดเกี่ยวกับวัดผลและประเมินผลการเรียน
- 5.แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมการสอน
- 6.แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการสอนและวิธีสอน
- 7.แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของอาจารย์ผู้สอน
- 8.แนวคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา
- 9.ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 10.กรอบแนวความคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ระบบการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537: 22) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รวมกันและต่างทำหน้าที่ของตนอย่างมีระบบ เพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ ความหมายของคำว่า ระบบของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ว่าหมายถึง ผลรวมของหน่วยย่อยซึ่งทำงานเป็นอิสระจากกันตามมีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

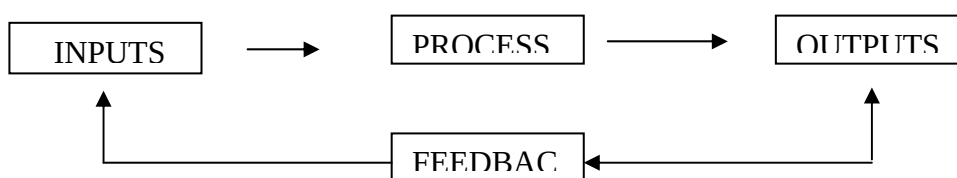
บานาธี (Banathy) ที่กล่าวว่า ระบบหมายถึงการรวบรวมของส่วนประกอบซึ่งมีความหมาย สัมพันธ์และส่งเสริมต่อกัน เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มาสรุปเป็นแนวทางในการให้คำนิยามของคำว่า ระบบการสอน ว่าหมายถึง การจัดองค์ประกอบของการสอนไว้อย่างมีลำดับขั้นตอน และมีความสัมพันธ์กันเพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการสอนที่กำหนดไว้

จำเนียร ศิลปะวานิช(2538:61) ยังได้ให้ความหมายของคำว่าระบบการสอนว่าเป็นระบบย่อยในระบบการศึกษา หรือระบบโรงเรียน ระบบการเรียนการสอนประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่วนที่สำคัญคือ กระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนและผู้เรียนการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพมากเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ในระบบ การตรวจสอบประสิทธิภาพของการเรียนการสอนจะทำได้ โดยการประเมินผล และเมื่อผลที่ออกมายังมีความบกพร่องก็จะต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป

สงัด อุทรานันท์ (2529:7) กล่าวถึง ความสำคัญของระบบการสอนไว้ว่า มีความสำคัญมาก เพราะสิ่งใดก็ตามถ้าจัดไว้เป็นระบบแล้วก็จะง่ายที่จะค้นหา พิสูจน์ ทดลอง และรู้จักลำดับขั้นตอนไม่สับสน เช่น ถ้าครูสอนเป็นระบบแล้วก็จะมีการวางวัตถุประสงค์ของการสอนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอะไรบ้าง และจะได้จัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีการประเมินผู้เรียนก่อนเพื่อดูพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพอย่างไร และควรปรับปรุงอะไรบ้าง

องค์ประกอบของระบบการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537: 26-27) องค์ประกอบของระบบการสอนได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แผนภูมิแสดงองค์ประกอบของการสอน

เมื่อใช้องค์ประกอบของระบบมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบการเรียนการสอน โดยทั่วไปแล้วก็พอจะจำแนกองค์ประกอบของการจัดระบบการเรียนการสอนได้ ดังนี้

1.ส่วนที่เป็น Inputs ในระบบการเรียนการสอนซึ่งเป็นองค์ประกอบหรือวัตถุดิบที่จะทำให้เกิดการเรียนการสอนขึ้นมานั้น ประกอบด้วย ครู นักเรียน หลักสูตร และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น โต๊ะ ม้านั่ง ห้องเรียนและอาคารสถานที่ เป็นต้น

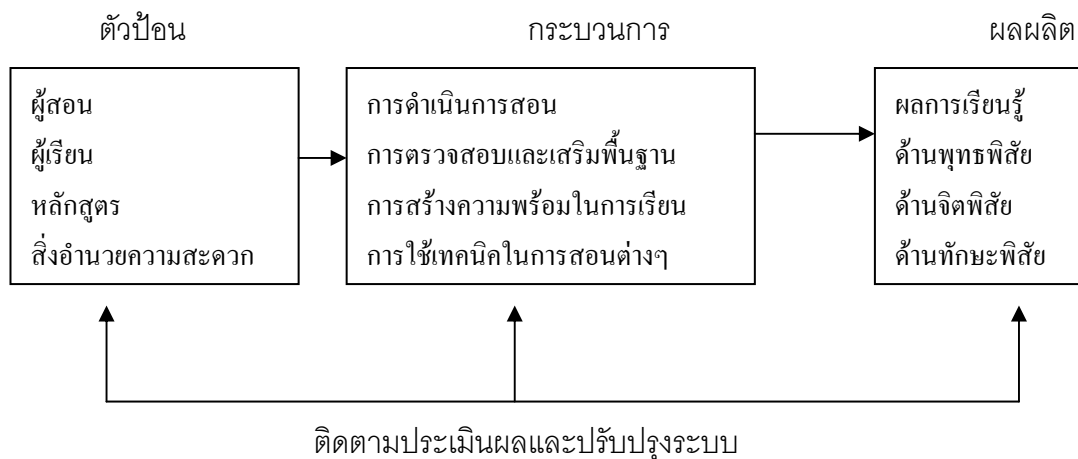
2.ส่วนที่เป็น Process ในส่วนนี้เป็นการนำเอาวัตถุดิบหรือองค์ประกอบในส่วน Input มา ปฏิสัมพันธ์ (Interact) ต่อกันเพื่อให้เกิดผลผลิตตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ กิจกรรมที่สำคัญในส่วนนี้ประกอบด้วย การเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การเสริมสร้างทักษะ การศึกษาคูณาน การสรุปบทบทวน การทดสอบเพื่อวัดความรู้ในส่วนที่ได้เรียนไปแล้ว (Summative Evaluation)

3.ส่วนที่เป็น Control สิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สามารถทำได้การโดยการใช้จิตวิทยาซึ่งได้แก่การเสริมสร้างกำลังใจ (Reinforcement) ด้วยวิธีการต่างๆเช่น การให้กำลังใจโดยการใช้คำพูดหรือการทำทางต่างๆ นอกจากนี้ยังทำการควบคุมการเรียนการสอน โดยการตรวจสอบการเรียนรู้ของนักศึกษาในขณะที่ทำการสอน (Formative Evaluation) เพื่อจะได้ทราบว่านักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนหรือไม่เพียงใด หากยังไม่เข้าใจเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี หรือนักเรียนมีประสงการณ์มาก่อนแล้วก็อาจสอนเรื่องนั้นไปโดยเร็ว

4.ส่วนที่เป็น Output ผลผลิตของการสอนก็คือ ความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาในแง่ความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ ทักษะหรือความรู้สึกนึกคิดต่างๆถ้าได้ประเมินผลการเรียนการสอนแล้วพบว่านักศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในตอนแรกในส่วนของ (Inputs) ก็สรุปได้ว่าการเรียนการสอนที่ผ่านไประหว่างนั้นได้ผล แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผลผลิตไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ก็แสดงว่า การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านไประหว่างนั้นไม่ดีพอ สมควรจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

5.ส่วนที่เป็น Feedback ในส่วนนี้ ได้แก่ การวิเคราะห์หลังจากที่ได้สอนไปแล้ว ถ้าพบว่าผลผลิตที่ได้จากการเรียนการสอนต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ก็จำเป็นต้องหาทางปรับปรุงแก้ไขต่อไป เช่น ผู้เรียน อาจจะมีพื้นฐานในเรื่องที่สอนไม่เพียงพอ การตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสูงเกินไป เนื้อหาวิชา กิจกรรมการสอน อาจจะไม่มีความเหมาะสม เป็นต้น

บุญชม ศรีสะอาด (2537: 5) กล่าวถึง องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน ดังนี้

ภาพที่ 2.2 แผนภูมิแสดงองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน

ประสิทธิภาพของการสอน

อุทุมพร ทองอุไทย (2523: 7) ได้สรุปถึงผลการวิจัย ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อหาโครงสร้างของประสิทธิภาพการสอน ซึ่งผลการวิจัยเหล่านั้นสอดคล้องกันโดยสามารถ จำแนกตัวประกอบได้ 6 ตัว คือ

1. ลักษณะอาจารย์ ได้แก่ ลักษณะท่าทาง ความจริงใจ ความสนใจต่อผู้เรียนให้ ความเป็นกันเอง เป็นผู้นำและเป็นผู้มีความรู้ในสาขาวิชานั้นๆ อย่างแท้จริง และทันสมัยอยู่เสมอ
2. วิธีสอน ได้แก่ การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การ เตรียมความรู้ ใช้ตำราและประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหาเวลา มีการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่ายทำให้ผู้เรียนพัฒนาการด้านความคิด
3. สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนิสิต มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์กับ นิสิต อาจารย์ฟังความคิดเห็นจากนิสิตเป็นกันเองช่วยเหลือนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน
4. อุปกรณ์การสอนและการเรียน รวมถึงห้องปฏิบัติการ การใช้เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งห้องสมุดที่สมบูรณ์ และตำราเป็นภาษาตนเองด้วย
5. การวัดผล มีการป้องกันกลับและการเสริม ใช้วัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน การสอน รู้จักออกข้อสอบที่ดีให้ได้คะแนนอย่างยุติธรรม
6. ทศนคติของอาจารย์ต่อการสอนและต่อนิสิต อาจารย์มีการยกย่องนิสิตอย่าง จริงใจและตั้งใจสอน

การเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (อ้างถึงใน นารีย์ วงศ์ไผ่, 2541: 9) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา สังคมปัจจุบันเป็นยุคของข่าวสารข้อมูลที่ไร้พรมแดน มีข้อมูล และสารสนเทศต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย องค์ความรู้ และความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การนำเอาประสบการณ์ที่เกิดขึ้นและมีอยู่มาถ่ายทอดเนื้อหาให้ผู้เรียนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการเรียนการสอนใหม่ โดยครูจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากการฝึกปฏิบัติจริง โดยเฉพาะในสิ่งที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิตจริง เพราะการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติอยู่เสมอจะทำให้ให้นักเรียนพอใจและสนใจที่จะเรียนรู้ในกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียน ผู้เรียนจะเกิดความคงทนในการเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (อ้างใน วันเพ็ญ จันทร์เจริญ, 2541) กล่าวถึง ทัศนะของการเรียนการสอนในไว้ว่าควรมีลักษณะ ดังนี้

1. คำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างของผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ มีวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย
2. สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ค้นพบคำตอบ และแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยมีครูเป็น “ กัลยาณมิตร “ เกื้อหนุน ดูแล แนะนำ
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมาย สนองความต้องการของผู้เรียน สานต่อจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมของผู้เรียน
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาจริง ประสบการณ์จริง ซึ่งจะทำให้สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ ที่เรียนรู้ สู่การมองปัญหา และแก้ไขปัญหายั่งยืนอย่างองค์รวมและครบวงจร
5. ฝึกหัดให้ผู้เรียนรู้จักคิด ไตร่ตรองด้วยตนเอง และในขณะเดียวกันเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง และทำงานร่วมกับผู้อื่น

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” เป็นคำที่มีความหมายหลายนัยด้วยกัน ประเด็นที่ต่างกันอยู่ที่ความกว้างหรือความแคบของความหมายเป็นสำคัญ

กูด(Good:1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการดังนี้

1.หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น

2.หลักสูตร คือ คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้มีความรู้สูงขึ้น หรือให้ได้รับประกาศนียบัตรเพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป

3.หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ซึ่งนักเรียนได้เข้าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถาบัน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 2-3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ หมายถึงประสบการณ์ต่างๆที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนเพื่อให้ได้ความรู้ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่สถานศึกษาต้องการ โดยหลักสูตรจะต้องตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและมีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม และคุณธรรม

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524:20) กล่าวถึงหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาว่าหลักสูตรอุดมศึกษาจะเน้นในเรื่องของเนื้อหาและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับเนื้อหา รวมทั้งกิจกรรมที่ดำเนินไปเพื่อเนื้อหาดังกล่าว ทั้งนี้เพราะชีวิตคนนอกห้องเรียนนอกเหนือจากเนื้อหาแล้วอาจารย์จะมีบทบาทน้อย ผู้เรียนย่อมมีอิสระที่จะรับและเลือกโดยเสรี นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรอุดมศึกษา เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับคุณสมบัติและความต้องการ อาจแยกหลักสูตรเป็น 3 ส่วนคือ หลักสูตรวิชาชีพ หลักสูตรการศึกษาทั่วไป และหลักสูตรวิชาเลือก

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์เป็นแนวทางในการจัดในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

ทาบ้า (Taba:1962) กล่าวว่าหลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบใดก็ตาม ควรมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1.วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา

2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

สรุปองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร จะหมายรวมถึง องค์ประกอบของหลักสูตร จะมี 4 ประการ ได้แก่ ความมุ่งหมาย (Objective) เนื้อหา (Content) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) และการประเมินผล (Evaluation)

อานาจ จันทรแป้น (2532 : 7) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะ ล่วงไปได้อาศัยส่วนประกอบใหญ่ 3 ประการ คือ

ตัวครู หรือผู้สอน ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงที่จะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารสถาบัน เป็นผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งในการนิเทศให้เกิดความสมบูรณ์

แผนงานที่ได้ออกแบบอย่างมีระบบ สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา ความต้องการ ชีตจำกัดต่างๆ การที่จะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ตัวแปร สำคัญก็คือ กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนโดยมีครูและ ผู้บริหารเป็นตัวการสำคัญ และมีบทบาทอย่างมากในการทำให้หลักสูตรบรรลุผลสำเร็จ ดังต่อไปนี้

บทบาทของผู้บริหารต่อหลักสูตร

ผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจปัจจัยและสภาพต่างๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำ หลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียน และจำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์การสอนต่างๆ ต้องมีให้พร้อม การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน ประมวลการสอน โครงการสอน แบบเรียน ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมหรือสกัดกั้นการปฏิบัติงานของครูตามที่ หลักสูตรได้กำหนดไว้ ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่คอยให้ความรู้ ให้ความสะดวก ให้คำแนะนำและให้ กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของ หลักสูตร

บทบาทของครูผู้สอนต่อหลักสูตร

สุมิตร คุณานุกร (2520 : 132) กล่าวว่าเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างถูกต้องเรียบร้อยแล้วตาม ประเด็น แต่หลักสูตรจะยังไม่สัมฤทธิ์ผลถ้าปราศจากการสอนของครู ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำ หลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอน การสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของ หลักสูตร การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ชะตาของ หลักสูตรทั้งสิ้น

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อประกอบการสอน

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนของครูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็คือการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย สื่อการสอนจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจแก่ผู้เรียน ช่วยให้ครูประหยัดเวลาในการสอน ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2523 : 56) ได้กล่าวถึงความสำคัญของอุปกรณ์การสอนหรือสื่อการสอนวิชาภาษาไทย โดยสรุปได้ว่า มีครูที่คนในโลกนี้ที่สามารถสอนนักเรียนให้ได้ผลดีโดยไม่มีอุปกรณ์ในการสอน อุปกรณ์การสอนจะช่วยให้ครูมีความรู้แตกฉานกว่าศิษย์ ช่วยให้ครูคิดหาวิธีหรืออุบายต่าง ๆ ในการที่จะดำเนินการสอนให้น่าสนใจ เข้าใจ และให้นักเรียนเป็นคนช่างคิดช่างค้น

สมถวิล วิเศษสมบัติ (2528 : 236) กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนภาษาไทย สรุปได้ดังนี้ คือ ครูภาษาไทยมองไม่เห็นความจำเป็นในการใช้สื่อการสอนและครูใช้สื่อการสอนประเภทเครื่องมือไม่เป็น โรงเรียนขาดงบประมาณที่จะจัดซื้อ สื่อการสอน และสื่อการสอนภาษาไทยบางชนิดดูไม่ตื่นตาตื่นใจเหมือนสื่อการสอนวิชาอื่น ๆ และครูไม่ทราบแหล่งบริการสื่อการสอน

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 138) ได้กล่าวไว้ว่าสื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไป สื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่ง ๆ อาจเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระเฉพาะเรื่อง หรืออาจนำไปใช้ในการสอนทั่วไป นอกจากนี้สื่อการสอนบางอย่างจัดทำขึ้นเพื่อใช้เฉพาะตามความต้องการของผู้สอนในห้องเรียน หรือมีสื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปที่ผลิตจำหน่าย ครูผู้สอนจึงควรรู้เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด

การใช้สื่อการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนอาจใช้เวลาพอสมควรในการเตรียมหรือสร้างสื่อ แต่การใช้เวลาดังกล่าวนั้นเป็นการให้ประโยชน์ที่คุ้มค่า ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในสาระการเรียนรู้ภาษาไทยต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรม การเรียนรู้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ดังนั้นการใช้สื่อจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ สื่อต้องมีความเที่ยงตรงในเนื้อหา ช่วยเพิ่มประสบการณ์ให้ผู้เรียน สร้างง่าย ประหยัดเวลา และราคาไม่แพง

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 139) ได้กำหนดแนวทางในการสร้างและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนสามารถคำนึงถึงขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ด้านใดบ้างจากบทเรียนนั้น เพื่อจะได้สร้างสื่อหรือเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์และกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2. ศึกษาผู้เรียนโดยพิจารณาถึงวัย ระดับชั้น ความรู้ ประสบการณ์ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเลือกสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

3. ศึกษาธรรมชาติของเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แต่ละเรื่องอาจมีลักษณะเฉพาะ บางเรื่องต้องเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงหรือเรียนรู้จากสภาพจริง ดูการสาธิต และบางเรื่องต้องอาศัยการสืบค้นข้อมูลจากการฟัง การดู และการอ่าน

4. พิจารณาประโยชน์และความคุ้มค่าของสื่อการเรียนการสอน สื่อแต่ละชนิดสามารถสร้างความสนใจ สื่อความหมาย และให้ประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างไรบ้าง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในสถานการณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ควรคำนึงถึง ข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่าย และความสะดวกในการใช้ ก็อาจเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ประเภทอื่นแทน เช่น ภาพ สไลด์ หรือวีดิทัศน์แทน เป็นต้น

5. หาประสิทธิภาพของสื่อโดยปรับปรุงและพัฒนาสื่อที่จัดทำไว้ เพื่อเป็นการประกันคุณภาพของสื่อว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้จริง

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2523. หน้า 70-72) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการใช้สื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ไว้ว่า “...ไม่มีครูที่ไหนในโลกที่สามารถสอนนักเรียนให้ได้ผลดีโดยไม่มีสื่อการสอน... สื่อการสอนจะช่วยให้ครูมีความแตกฉานกว่าศิษย์ ช่วยให้ครูคิดหากลวิธีหรืออุบายต่าง ๆ ในการที่จะดำเนินการสอนให้น่าสนใจ เข้าใจ และให้นักเรียนเป็นคนช่างคิดช่างค้น ...”

ศรีสุดา จริยากุล (2525. หน้า 13) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการพัฒนาเลือกใช้สื่อไว้ดังนี้ คือ ควรเป็นสื่อที่จัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน ควรมีการวางแผนการใช้สื่อ ต้องใช้สื่อให้สัมพันธ์หรือเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์ และในการสอนวรรณคดี ควรระวังการใช้สื่อการสอนที่จะทำให้ลายจินตนาการของผู้เรียน สำหรับ วาสนา ขาวหา (2533. หน้า 17-18) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพิจารณาเลือกสื่อการเรียนการสอน ไว้ในอีกทัศนะหนึ่งว่า ควรพิจารณาถึงองค์ประกอบทางด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) ของสื่อที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนโดยจะต้องทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนได้ คำนึงถึงประสิทธิผล (Productivity) ของผู้เรียนที่บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

สุจิต เพียรชอบ และสบายใจ อินทรมพรรย์ (2523. หน้า 221-222) ได้กล่าวถึงการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ สรุปได้ว่าการเลือกสื่อการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับเรื่องและวัตถุประสงค์ เหมาะสมกับระดับอายุ สติปัญญา ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน ตลอดจนเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ช่วยประหยัดเวลา เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ราคาไม่แพง ช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์กว้างขวางและเกิดมโนทัศน์ได้ง่าย

อย่างไรก็ตามการใช้สื่อการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงขั้นตอนการใช้สื่อดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544 : 139)

1. ศึกษาเนื้อหาสาระในสื่อการเรียนรู้อันได้เลือกไว้ เพื่อตรวจสอบดูว่าเนื้อหา มีความสมบูรณ์ตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้าไม่สมบูรณ์จะได้จัดหาหรือจัดทำสื่อชนิดอื่นเพิ่มเติม
2. ทดลองใช้สื่อบางประเภท ซึ่งอาจมีความยุ่งยากในการใช้หรือต้องทดสอบขั้นตอนการใช้ของสื่อชนิดนั้น ๆ เช่น ลำดับขั้นตอนการนำเสนอสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียนเพียงพอหรือไม่ เหมาะสมกับเวลาเรียนเพียงใด มีส่วนไหนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขบ้าง
3. จัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือ และสถานที่ให้พร้อม เพื่อไม่ให้เสียเวลาในขณะที่ใช้เพราะการใช้เวลานานเกินไปในการจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ จะมีผลให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนน้อยลง นอกจากนี้ควรตรวจสอบอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานด้วย
4. เตรียมตัวผู้เรียน การใช้สื่อการเรียนรู้อย่างอย่างจำเป็นต้องชี้แจงให้ผู้เรียนรู้วัตถุประสงค์ หรือผลการเรียนรู้จากการศึกษาโดยใช้สื่อนั้น ๆ เป็นการให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย หากไม่มีการชี้แจงให้ผู้เรียนอาจได้เพียงความเพลิดเพลินหรือเรียนรู้ไม่ตรงตามเป้าหมาย ย่อมเป็นการใช้สื่อที่ไม่คุ้มค่าและเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์
5. ใช้สื่อการเรียนรู้อย่างตามแผนที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ต้องการขณะที่ใช้สื่อใด ๆ ก็ตาม จะต้องพิจารณาว่าผู้เรียนมีปฏิกิริยาอย่างไร ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสนใจ ตั้งใจ และกระตือรือร้นหรือไม่ ปฏิกิริยาของผู้เรียนที่มีต่อการสื่อการเรียนรู้อาจใช้เป็นเครื่องชี้วัดได้ว่าสื่อการเรียนรู้นั้นมีความเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

6. ประเมินการใช้สื่อการเรียนรู้ เป็นการทำข้อมูลที่ได้จากการใช้สื่อมาวิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนว่ามีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนในระดับใด โดยจะต้องพิจารณาลักษณะทางกายภาพของสื่อและสาระไปยังผู้เรียน บางครั้งสื่อการเรียนรู้ที่นำมาใช้นั้นอาจมีความเหมาะสมด้านกายภาพ แต่คุณค่าในด้านสาระยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย การประเมินจะช่วยในการตัดสินใจเลือกและใช้สื่อการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไป หรือพัฒนาโดยการดัดแปลง ปรับปรุงแก้ไข จัดทำเพิ่มเติมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ความหมายของสื่อประกอบการสอน

ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม (2533 : 66) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ว่า สื่อ หมายถึง ตัวกลางหรือพาหนะที่จะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้น สื่อการสอน จึงหมายถึงตัวกลางสำหรับกระบวนการเรียนการสอนในอันที่จะทำให้กระบวนการเรียนการสอน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ เหตุการณ์ ที่จะพาเนื้อหาวิชาจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยผ่านช่องทางการรับรู้ต่างๆ

เป็รื่อง กุมุท (2519 : 1) กล่าวว่าสื่อการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทาง สำหรับทำให้การสอนของครูถึงผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ครูวางไว้ได้เป็นอย่างดี

วาสนา ชาวหา (2533 : 8) ให้ความหมายของ สื่อการสอน คือ สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางหรือพาหนะ หรือพาหนะนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี

เกอร์ลาช และอีลี (Gerlach and Ealy 1971: 282) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนเป็นกุญแจสำคัญในการวางแผนและการสอนเชิงระบบ หมายรวมถึง บุคคล วัสดุ อุปกรณ์หรือเหตุการณ์ที่สร้างเงื่อนไขซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ ตลอดจนทัศนคติ

บราวน์ และคณะ (Brown and others 1973 : 2) ได้ให้ความหมายว่าสื่อ การสอน ได้แก่ อุปกรณ์ทั้งหลายที่ช่วยเสนอความรู้ให้แก่ผู้เรียน จนเกิดผลการเรียนที่ดี ทั้งนี้มีความหมายรวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่เฉพาะแต่สิ่งที่เป็นวัตถุหรือเครื่องมือเท่านั้น เช่น การศึกษานอกสถานที่ การแสดงบทบาท นาฏกรรม การสาธิต การทดลอง ตลอดจนการสัมภาษณ์ และการสำรวจ เป็นต้น

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เป็นพาหนะตัวกลางในการนำเนื้อหาวิชาของอาจารย์ผู้สอนส่งไปยังนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตหรือไม่ก็ตาม และยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น ทำให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ

ประเภทของสื่อการสอน

เกอร์ลาช และอีลี (Gerlach and Ely ,1971) ได้จำแนกสื่อการสอน ออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

- 1.ของจริงและตัวบุคคล รวมทั้งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น การสาธิต การทดลอง การศึกษานอกสถานที่
- 2.ภาษาพูดหรือภาษาเขียน หมายถึง คำพูด ตำรา คำอธิบายในสไลด์ फिल्मสตริป แผ่นภาพโปร่งแสง
- 3.วัสดุกราฟิก เช่น แผนภูมิ แผนสถิติ ไปสเตอร์ การ์ตูน แผนที่ ลูกโลก ภาพวาด ฯลฯ วัสดุประเภทนี้นอกจากจะนำมาใช้โดยตรงแล้ว ยังปรากฏในหนังสือ ตำรา แบบเรียน หนังสืออ้างอิง ภาพโปร่งใส फिल्म สตริป สไลด์ เป็นต้น
- 4.ภาพนิ่งเป็นภาพที่ได้จากการถ่ายภาพสไลด์และฟิล์มสตริป
- 5.ภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์
- 6.การบันทึกเสียง ได้แก่ เสียงจากเทป บันทึกเสียงจากแผ่นเสียง จากร่องเสียงของฟิล์มภาพยนตร์
- 7.การสอนประเภทโปรแกรม เป็นการสอนที่จะต้องจัดเตรียมล่วงหน้า อาจมีสื่อทางโสตทัศนศึกษาช่วยเป็นแบบเรียนโปรแกรม บทเรียนสำเร็จรูปใช้ร่วมกับเครื่องช่วยสอนหรือคอมพิวเตอร์
- 8.สื่อประเภทสถานการณ์จำลองและชุดการสอน ได้แก่ การแสดงลาบาทการ แสดงละคร

ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม (2533 : 72) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนในด้านลักษณะของสื่อโดยยึดถือมิติ (Dimensions) ออกเป็น3 ประเภทดังนี้

- 1.สื่อ 3 มิติ
 - ก.สื่อ 3 มิติ ชนิดเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคล การสาธิต นาฏกรรม ฯลฯ
 - ข.สื่อ 3 มิติ ชนิดนิ่ง ได้แก่ ของจริง ของจำลอง
- 2.สื่อ 2 มิติ
 - ก.สื่อ 2 มิติชนิดเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์
 - ข.สื่อ 2 มิติชนิดนิ่ง ได้แก่ รูปภาพ สไลด์ แผนที่ กระดาษขอลก ฯลฯ
- 3.สื่อไร้มิติ ได้แก่ ภาษาพูด เสียงเพลง

UNESCO (อ้างใน สุกัญญา บุรณเดชะชัย, 2531 : 74) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอน หรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการเรียนการสอนไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1.สิ่งจูงใจ (Motivational Material) เป็นสื่อออกแบบและพัฒนาเพื่อปลูกจิตสำนึก และเร้าความสนใจให้ผู้เรียนมีความต้องการทางด้านข้อมูล ข่าวสารเพิ่มเติมในเรื่องความคิด กิจกรรมหรือโครงการ เช่น

- 1.1 สิ่งพิมพ์ต่างๆได้แก่ หนังสือพิมพ์ จุลสาร สารสาร ฯลฯ
- 1.2 วัสดุทัศนูปกรณ์ได้แก่ โทรทัศน์วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง ภาพยนตร์ ฯลฯ
- 1.3 สื่ออื่นๆเช่น สื่อพื้นบ้าน เป็นต้น

2.สื่อการสอน (Instructional Materials) เป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นเพื่อถ่ายทอดความคิดรวบยอด (Concept) ความคิด (Ideas) และเนื้อหา (Content) ให้แก่ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมาย เช่น คู่มือครู แผนการสอน เป็นต้น

3.สื่อติดตามผล (Follow up Material) เป็นสื่อที่ช่วยครูหรือโครงการให้บรรลุเป้าหมาย โดยสื่อจะทำหน้าที่ดังนี้

- 3.1 รักษาทัศนคติและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นให้คงที่ไว้
- 3.2 พัฒนาความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรมและทักษะของผู้เรียนให้ดีขึ้น
- 3.3 เสริมแนวคิดและการปฏิบัติให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง
- 3.4 สรุปข้อเท็จจริงและความคิดต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับสื่ออื่นๆ
- 3.5 ชดเชยข้อบกพร่องของสื่อที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

เปรี๊ยะ กุมุท (2519) ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนต่อผลการเรียนการสอน ดังนี้

1. ช่วยให้คุณภาพการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะมีความหมายชัดเจนต่อผู้เรียน
2. ช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้มากขึ้นในเวลาที่กำหนดไว้
3. ช่วยให้ผู้เรียนสนใจและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการเรียนการสอน
4. ช่วยให้ผู้เรียนจดจำและประทับใจความรู้ที่ ทำอะไรเป็นเร็วและดีขึ้น
5. ช่วยส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนได้ยากลำบาก โดยการแก้ไขปัญหาคือข้อจำกัดต่างๆ ได้ดังนี้

- ก. ทำสิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น

- ข.ทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม
- ค.ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ช้าลง
- ง.ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงช้าให้เร็วขึ้น
- จ.ทำสิ่งใหญ่ให้มีขนาดเล็กลง
- ฉ.ทำสิ่งเล็กให้มีขนาดใหญ่ขึ้น
- ช.นำเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตมาให้ศึกษาได้
- ซ.นำสิ่งซึ่งอยู่ไกลหรือลึกลับมาศึกษาได้

อีริกสัน (Erickson:1965) ได้สรุปบทบาทและความสำคัญของสื่อการสอนไว้ดังนี้

- 1.ช่วยจัดและเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน
- 2.ช่วยครูสอนเนื้อหาวิชาที่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก
- 3.ช่วยครูแนะนำและกำกับนักเรียนให้มีปฏิสัมพันธ์ในทางที่พึงปรารถนาโดยใช้สื่อต่างๆ
- 4.ช่วยให้สามารถสอนได้รวดเร็วและถูกต้องมากขึ้น

วาสนา ชาวหา (2533 : 17) ได้สรุปถึงคุณค่าหรือความสำคัญของสื่อการสอนไว้ว่าสื่อการสอนมีประโยชน์ต่อผู้เรียนมากมายหลายประการ นั่นคือ ช่วยให้การเรียนรู้ถูกต้อง ชัดเจนง่ายต่อการเข้าใจสร้างความสนใจและประทับใจ ตลอดจนกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างพอใจและกระตือรือร้นอันจะส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียนให้บังเกิดขึ้น และยังสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา เพราะสื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากสามารถเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงและประสบความสำเร็จ

การเลือกสื่อการสอน

วาสนา ชาวหา (2533 : 17) ได้พูดถึงการเลือกสื่อการสอนว่าควรคำนึงถึงหลักการ 3 ประการ ดังนี้ ประสิทธิภาพ(Efficacy) ประสิทธิภาพ(Productivity) และต้องประหยัด(Economy)

จากหลักการดังกล่าวทำให้พบว่าสื่อการสอนที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

- 1.สอดคล้องและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
- 2.เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละวัยมีความสนใจ ความต้องการและความสามารถแตกต่างกัน
- 3.เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนบางครั้งครูเป็นผู้กระทำกิจกรรม และบางครั้งนักเรียนเป็นผู้กระทำแต่กระบวนการเรียนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผู้เรียนจะเป็นผู้กระทำด้วยตนเอง

4. ใช้ง่าย สะดวกและปลอดภัย ในประเด็นนี้เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน เพราะถ้าสื่อที่เลือกมาใช้มีวิธีการใช้ที่ยุ่งยากอาจทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและทอดทิ้งที่จะใช้

5. ไม่สิ้นเปลือง ประหยัด และคุ้มค่า

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 62) ได้กล่าวถึงเทคโนโลยีทางการศึกษา (Educational technology) ว่าหมายถึง วิธีการทางการศึกษาที่เป็นระบบมีขั้นตอนของการทำงานให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตรงตามวัตถุประสงค์วิธีการทางเทคโนโลยีทางการศึกษาประกอบด้วย 3 ส่วนด้วยกัน คือ วัสดุหมายรวมถึง เนื้อหาสาระ (Materials & Contents) เครื่องมือ (Equipment) อุปกรณ์เครื่องช่วยสอนอื่นๆ และวิธีการซึ่งหมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่นำเข้ามาสู่ระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน

สงัด อทราพันธ์ (2532 : 104) กล่าวถึงการประเมินผลการเรียนการสอนว่าหมายถึง การตรวจสอบผลผลิต (Output) ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้เพียงใด เช่น การประเมินด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ ด้านเจตคติและค่านิยมโดยการประเมิน ผลงานจากการทำกิจกรรม จากการทดสอบความรู้หลังการสอน หรือจากการสรุปความเข้าใจของ ผู้เรียน และจะให้เกิดผลดีควรใช้วิธีการประเมินหลายรูปแบบประกอบกัน

สุธรรม์ จันทร์หอม (อ้างใน สมยศ ชัยชนะ, 2540: 17) ได้ให้ความหมายของการวัดผล ประเมินผลว่า การวัดผล คือ การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้รู้ถึงปริมาณหรือคุณภาพของสิ่งที่ถูกวัด ส่วนการประเมินผล คือ การกำหนดคุณค่า ตีราคาหรือตัดสินคุณค่าโดยอาศัยเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง สิ่งนั้นมีความเหมาะสมเกณฑ์นั้นๆเพียงใด

สมหวัง พริยานุวัฒน์ (อ้างใน สุกัญญา บุรณเดชาชัย , 2531: 94) กล่าวว่า การวัดผล ประเมินผลการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษามักแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. ก่อนเรียน เพื่อบ่งชี้พื้นฐานความรู้เดิม เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีการที่ใช้ ได้แก่ ใช้ข้อสอบสังเกตและแบบสอบถาม

2. ระหว่างการสอน เพื่อตรวจสอบทักษะพื้นฐานและจุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียนอันจะนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการสอนและการเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. หลังการสอน เพื่อเป็นการบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์หรือผลการเรียนรู้และจัดอันดับคะแนนวิธีการที่ใช้ได้แก่ ข้อสอบและรายงาน

ประเภทของการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 2) กล่าวว่า การประเมินที่จะทำให้ทราบถึงความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะ และพฤติกรรม ที่แท้จริงของผู้เรียน จำเป็นต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายและเหมาะสม เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ ทดสอบ ตรวจผลงาน ชิ้นงาน สังคมมิติ ฯลฯ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ผู้ปกครองหรือผู้สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ

ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

จำนง พรายแย้มแซ (2529 : 5) ได้ให้ความหมายของคำว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนด หรือหาปริมาณแทนคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือแทนพฤติกรรม หรือสมรรถภาพของบุคคล โดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัด และผลของการวัดจะออกมาเป็นตัวเลข หรือคะแนนว่ามีจำนวนหรือปริมาณเท่าใด

สมหวัง พริยานุวัฒน์ (2523 : 116) ได้ให้ความหมายของคำว่า การวัดผล หมายถึง การกำหนดค่าที่เป็นจำนวนตัวเลขเพื่อแทนคุณสมบัติของวัสดุสิ่งของหรืออื่น ๆ ตามกฎเกณฑ์ของคุณสมบัติเหล่านั้น ซึ่งในการวัดทางการศึกษาเขามาวัดในสิ่งที่เป็นนามธรรม จึงจำเป็นต้องอาศัยการวัดทางอ้อม และวิธีการวัดเป็นไปด้วยความซับซ้อน

สิจิริต เพียรชอบและสายใจ อินทร์มพรรย์ (2522:95-96) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการวัดและประเมินผลวิชาภาษาไทยไว้ ดังนี้

1. เพื่อทดสอบพื้นฐานความรู้ทางภาษาไทยของนักเรียนที่ตนจะสอน ว่ามีความรู้มากน้อยเพียงใด เป็นการทดสอบก่อนจะลงมือสอน การทดสอบนี้จะช่วยให้ครูได้ทราบว่า เด็กนักเรียนแต่ละคนมีความสามารถทางภาษาในด้านไหนมากน้อยเพียงใด เมื่อได้ทราบพื้นฐานความรู้ของนักเรียนแล้วก็สามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาได้
2. เพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสามารถทางภาษาของนักเรียนเอง ในกรณีนี้หากโรงเรียนใดมีโครงการที่จะจัดสอนภาษาไทยโดยวิธีแบ่งเด็กตามความสามารถก็อาจจะทำได้
3. เพื่อพัฒนาการและสัมฤทธิ์ผลในการเรียนการสอนภาษาไทยของนักเรียนว่ามีความก้าวหน้าและเกิดการเรียนรู้ขึ้นมากน้อยเพียงใด
4. เพื่อให้ครูผู้สอนได้ทราบว่า การสอนของตนมีประสิทธิภาพหรือไม่มากน้อยเพียงใด จะได้ปรับปรุงการสอนให้ประสบผลดียิ่งขึ้น

5. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ทราบผลการเรียนของตนเป็นระยะ ๆ เป็นการทราบความก้าวหน้าและจุดบกพร่องของตัวเอง และปรับปรุงวิธีการเรียนของตนเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

6. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้พิจารณาว่านักเรียนแต่ละคนมีข้อบกพร่องทางการเรียนภาษาไทยในด้านใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อจะได้ช่วยแก้ไขและสอนซ่อมเสริมให้ดีขึ้น

7. เพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียน เกิดความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียนภาษาไทย

8. เพื่อทราบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนภาษาไทย และหาทางช่วยเหลือให้นักเรียนมีทัศนคติดีขึ้น

9. เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนภาษาไทยของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้คำปรึกษาในด้านการเลือกวิชาเรียนในสาขาวิชาภาษาไทยต่อไป

10. เพื่อปรับปรุงวิธีการทดสอบและข้อทดสอบให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

สมศักดิ์ สินธุเวชญ์และจันทิมา พรหมโชติกุล(2525:212) ได้สรุปวิธีการประเมินผลการเรียนวิชาภาษาไทยไว้ดังนี้

1. การประเมินผลระหว่างเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินคือ

1.1 ต้องการทราบว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือไม่

1.2 ต้องมีการประเมินจุดประสงค์ย่อยอื่น ๆ

2. การประเมินผลรวม เป็นการประเมินเพื่อตัดสินหลังจากการเรียนการสอน ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้ ควรมีหลักดังนี้

มุ่งจุดประสงค์ที่สำคัญบางจุดประสงค์จากจุดประสงค์ทั้งหมดมาวัดผล

เรียงจุดประสงค์ที่จะประเมินตามความสำคัญมากน้อย

เรียงจุดประสงค์ที่จะสอบด้วยวิธีการจัดลำดับ

พงศ์ศักดิ์ แป้นแก้ว (2535 : 21) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินผลโดยจำแนกตามจุดประสงค์ สรุปได้คือ

1. ประเมินผลก่อนเรียน เป็นการประเมินเพื่อให้ครูทราบสถานภาพของนักเรียนแต่ละคนว่าพื้นฐานเพียงพอที่จะเริ่มต้นรายวิชานั้นหรือไม่ หากนักเรียนมีพื้นฐานไม่ดีพอ ครูจะต้องสอนเพิ่มเติมให้ก่อน

2. การประเมินผลระหว่างการเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนโดยหลังจากที่ครูสอนไประยะหนึ่ง ต้องมีการประเมินว่านักเรียนมีความสามารถตาม

3.การประเมินผลรวม เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละรายวิชาหรือโปรแกรมการสอน เพื่อตัดสินความสามารถของนักเรียนมีความสามารถตามจุดประสงค์ของรายวิชานั้นมากน้อยเพียงไร

แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดกิจกรรมการสอนให้มีประสิทธิภาพเพราะการเตรียมการสอนเป็นการคิดแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะสอนอะไร ถ้าหากครูไม่ได้เตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าย่อมทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค หรือดำเนินการสอนได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผู้เรียนมักจะไม่มีความรู้ ความเข้าใจ หรือไม่มีทักษะเท่าที่ควร

ศรีวิไล ดอกจันทร์ (อ้างในสนั่น ศรีภอก, 2540: 26) ได้กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นครูมานาน มีประสบการณ์ และความสามารถเพียงใดก็ตาม สิ่งที่เขาได้ไม่ได้ในอาชีพครูก็คือ การเตรียมการสอน ความแตกต่างกัน มีเพียงว่าจะเตรียมในลักษณะใดเท่านั้น ครูที่มีประสบการณ์มากอาจเตรียมวิธีหนึ่ง ครูที่ไม่คุ้นเคยกับการสอนอาจจะต้องเตรียมอีกวิธีหนึ่ง การเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าเป็นหลักประกันที่ดีว่า ครูและนักเรียนจะใช้เวลาในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2524: 251-252) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเตรียมการสอนไว้ดังนี้

- 1.เพื่อให้ครูได้พิจารณาอย่างเหมาะสม ถูกต้องเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์ของการสอน วัตถุประสงค์ ประสิทธิภาพ ความสามารถของนักเรียน ฯลฯหาวิธีสร้างแรงจูงใจและการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมจัดเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอนได้เหมาะสม ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ขาดหรือบกพร่อง

- 2.เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่าการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เหมาะกับผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมหลาย ๆ อย่างสอดคล้องกับความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างแท้จริง

- 3.เพื่อครูจะได้จัดแบ่งการใช้เวลาในการสอนได้อย่างเหมาะสม

- 4.เพื่อครูจะได้เลือกใช้วิธีสอน จัดกระบวนการเรียนรู้ ใช้กิจกรรมและกลวิธีต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อที่จะส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

5.เพื่อให้ครูมีโอกาสพิจารณาแนวทางในการประเมินผล เลือกใช้ และสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมถูกต้อง ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนด

6.เพื่อให้ครูมีโอกาสพิจารณาเลือกจัดหาสื่อการเรียนการสอน เตรียมจัดทำปรับปรุง ทดลองใช้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อให้บังเกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างแท้จริง

7.เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในอาชีพครู ในการประสานงาน ปรึกษาหารือเตรียมงาน ร่วมกันระหว่างครูผู้สอนหรือการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม คิดค้นความรู้เทคนิควิธีการใหม่ ๆ มา ทดลองปรับปรุงใช้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของครู และเป็นที่ยอมรับนับถือของ สังคมทั่วไป

8.เพื่อให้ครูสามารถทำการสอนได้อย่างมั่นใจและได้ผล

จินตนา ยูนิพันธ์ (2527: 148-150) ได้กล่าวถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของการเตรียมการสอน ดังนี้

1. ขั้นวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์สภาพของสิ่งแวดล้อม ที่ช่วยในการสอนเป็นต้นว่า ห้องที่ใช้สอนมีความพร้อมและความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่ นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงวิธีการที่จะทำให้การสอนเป็นไปโดยราบรื่น และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนในขณะนั้นว่าเป็นอุปสรรค หรือส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนหรือไม่อย่างไร

2. ขั้นการออกแบบการสอน มีขั้นตอนดังนี้

2.1 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2 จัดเรียงจุดประสงค์ตามลำดับก่อนและหลัง ซึ่งผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้

ไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้

2.3 เลือกเนื้อหาวิชา ผู้สอนจะกำหนดเนื้อหาวิชาเพื่อนำผู้เรียนให้มีพฤติกรรมตามที่ กำหนดไว้ในจุดประสงค์ในการเรียนรู้

2.4 เลือกกิจกรรมการสอนซึ่งจะรวมถึงการเลือกวิธีการสอนและการเลือกอุปกรณ์การ สอน

2.5 เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องกระทำและเป็น ประสิทธิภาพที่ผู้เรียนจะได้รับระหว่างการดำเนินการสอนของผู้สอน

3. ขั้นการออกแบบประเมินผล การออกแบบประเมินผลควรเริ่มจากการกำหนดการ เรียนรู้ก่อนเรียน เพราะการกำหนดการเรียนรู้ก่อนเรียนจะเป็นพื้นฐานในการประเมินการเรียนรู้

อัจนรา ชีวพันธ์ (2547: 155) ได้กล่าวถึง แนวทางการเตรียมการสอนและการจัดทำแผนการสอน สรุปได้ว่าผู้สอนทุกคนจะต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการเตรียมการสอนโดยจัดทำแผนการสอนหรือบันทึกการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรโดยตรง คำนึงถึงหลักสำคัญ 2 ประการคือ การเตรียมทำโครงการสอนระยะยาวและการทำบันทึกการสอนหรือแผนการสอนระดับบทเรียน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538 : 5-6)กล่าวไว้ว่า หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐานที่ทำให้การสอนมีคุณภาพ คือ จะต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ คือ เรื่องหลักสูตร ต้องมีความรู้เรื่องปรัชญาการศึกษา ต้องมีความรู้ด้านเนื้อหาวิชา ต้องมีทักษะการสอนที่ดี และต้องมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาการสอนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้จำเป็นต้องมีการวางแผนและการเตรียมการสอนซึ่งมีหลักสำคัญด้วยกัน 5 ประการ คือ

- 1.ต้องเขียนแผนการสอนที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่สอน
- 2.ต้องมีการรวบรวมข้อมูลและเนื้อหาสาระที่จะสอดคล้องตามหัวเรื่องและความคิดรวบยอด และจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน
- 3.ต้องมีการวางแผนผลิตหรือจัดกาสื่อการสอนเพื่อใช้ในกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน
- 4.ต้องเตรียมแบบทดสอบให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
- 5.ต้องซ้อมสอนเพื่อจัดลำดับเนื้อหาและขั้นตอนการสอนให้ตนเองแน่ใจว่าจะสอนนักเรียนได้ดีและมีประสิทธิภาพ

สมบัติ แสงรุ่งเรือง (2524 : 90) กล่าวว่า การเตรียมการสอน คือ การวางแผนการสอนไว้ล่วงหน้าว่าจะสอนอะไร แก่ใคร สอนอย่างไร สอนเพื่ออะไร ต้องใช้เวลาเท่าไร และจะวัดผลอย่างไร การเตรียมการสอนจึงเป็นการสร้างความพร้อมในการสอนเป็นการเตรียมตัวครูเตรียมบทเรียนเตรียมผู้เรียน เตรียมอุปกรณ์การเรียนและเตรียมสภาพแวดล้อมอื่นๆเช่น การจัดห้องเรียน การเตรียมบรรยากาศในห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนมีความมั่นใจ ช่วยให้นักเรียนเกิดความเลื่อมใส

สังกัด อุทรานันท์ (2532 : 116) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการเตรียมการสอนไว้คือ การเตรียมการสอนจะช่วยให้ผู้สอนเห็นความสัมพันธ์และความต่อเนื่องขององค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอน และช่วยสร้างความสะดวกในการสอนอีกด้วย

นีล (Neal 1966: 46) ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่าในการเตรียมการสอนจะมีส่วนช่วยให้ครูมีความมั่นใจในการสอน และยังช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับนักศึกษาทั้งด้านบทเรียนและกิจกรรมการเรียน นอกจากนี้ยังป้องกันไม่ให้ผู้สอนออกนอกประเด็น และยังทำให้การอธิบายสิ่งต่างๆ หรือการยกตัวอย่างเป็นไปอย่างเหมาะสมและถูกต้อง

สุกัญญา บุรณเดชาชัย (2531: 73) กล่าวว่า การเตรียมการสอนของครูช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ เพราะทำให้การสอนของครูไม่สับสน เป็นการสร้างความพร้อมของครูในการสอน ได้แก่ ความพร้อมของตัวเอง บทเรียน อุปกรณ์ สื่อการสอนและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งการเตรียมการสอนของครูดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนได้ดีและสะดวกที่สุด

สรุปได้คือ การเตรียมการสอนจะช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้การสอนเป็นระบบและลำดับขั้นตอนได้อย่างถูกต้องไม่สับสน ดังนั้นผู้สอนในโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมการสอน โดยอาจแบ่งการเตรียมออกเป็น 2 ส่วน คือ ด้านเนื้อหาที่จะสอน (Content) และด้านวิธีการหรือกระบวนการสอน (Method) ซึ่งต้องดำเนินการไปควบคู่กันอย่างเป็นระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการสอนและวิธีการสอน

สุจิต เพียรชอบ (2525: 50-52) ได้กล่าวไว้ว่า กลวิธีการสอนภาษาไทยที่ทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลนั้น ควรคำนึงถึงองค์ประกอบการเรียนการสอน 3 ประการ คือ จุดมุ่งหมายของการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการวัดผล ครูผู้สอนต้องศึกษาเนื้อหาที่ตนจะสอนให้เข้าใจ ครูผู้สอนควรทำแผนการสอนให้ชัดเจน รวมถึงครูควรจะได้ศึกษาพื้นฐานทางภาษาของนักเรียน

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2537: 26-27) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอนในหมวดวิชาภาษาไทยประกอบด้วยกระบวนการเรียนการสอนดังต่อไปนี้คือ ต้องเรียนรู้ทักษะการใช้ภาษาเพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่สามารถใช้ภาษาไทยด้วยกัน ต้องเรียนรู้ความคิดชนิดต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับข้อคิดง่าย ๆ จนกระทั่งถึงใช้วิจารณ์ญาณ คือ วิธีการไตร่ตรองตัดสินว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิต ต้องเรียนรู้ว่าลักษณะของภาษาไทยเป็นอย่างไร มี

นอกจากนี้วิธีการอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ กฎ หรือข้อสรุปในเรื่องที่เรียนก็คือการสอนแบบนิรนัย โดยผู้สอนจะให้ตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่างเกี่ยวกับการใช้ทฤษฎี หลักการ กฎ หรือข้อสรุปนั้น ๆ หรืออาจให้นักเรียนฝึกนำทฤษฎี หลักการ กฎ หรือข้อสรุปนั้นไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งทศนา แหมณี (2543: 11-12) ได้เสนอแนวทางการสอนไว้ดังนี้

1. ครูถ่ายทอดความรู้ ทฤษฎี หลักการ กฎ ข้อสรุปที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ

2. ครูให้ตัวอย่างสถานการณ์ใหม่ที่หลากหลายที่สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปใช้

3. ครูให้นักเรียนฝึกปฏิบัตินำความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่

4. ครูให้นักเรียนวิเคราะห์และอภิปรายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

5. ครูวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน

นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2526: 153) ได้เสนอกิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย ดังนี้

1. การให้เด็กกระทำด้วยตนเอง

2. การค้นคว้ารวบรวม เช่น รวบรวมคำประสม ประโยค สำนวน ภาษิตที่น่าสนใจ

3. การเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนการสอน เช่น ออกไปศึกษาหรือทำงานนอกห้องเรียนการจัดทัศนศึกษา การฟังเทศน์

4. การแสดงออกเป็นรายบุคคล เช่น การรายงานหน้าชั้น การร้องเพลง การละเล่น

5. กิจกรรมบันเทิง เช่น การร้องเพลงร่วมกัน การเล่นเกม

6. กิจกรรมฝีมือหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การทำหุ่นจำลองตัวละคร การแต่งคำ

ประพันธ์

7. กิจกรรมสาธิต เช่น การแสดงท่าทางละคร การอ่านทำนองเสนาะ

8. กิจกรรมกลุ่ม เช่น การประชุมกลุ่มย่อย การค้นคว้าการทำงาน

9. กิจกรรมโสตทัศนศึกษา ได้แก่ การนำอุปกรณ์เทคโนโลยีใหม่มาประกอบการสอน เพื่อเรียกร้องความสนใจ เช่น การจัดฉายภาพยนตร์ สไลด์

10. กิจกรรมการวัดและประเมินผล เช่น การทดสอบปากเปล่า การซักถามเป็นรายบุคคล

การสอบข้อเขียน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531: 75) กล่าวถึงหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีว่าควรเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญหลายประการ ดังสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของการเรียน มีการจัดลำดับของกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ตลอดจนมีการจัดลำดับขั้นของการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน มีลักษณะท้าทายความสามารถของนักเรียน ช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียน สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ ส่งเสริมการคิดแบบสืบสวนสอบสวนและการแก้ปัญหาตามแนวทางของตน

3. กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ต้องทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น และควรเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้หลาย ๆ ทาง

แก้วตา ยศอิ (2536: 30) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะจัดอย่างไรนั้น ต้องใช้วัตถุประสงค์เป็นแนวทางในการพัฒนาคัดเลือก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นเพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร เป็นส่วนของการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ครูในฐานะของผู้จัดกิจกรรมให้นักเรียนควรจะได้พิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์ และสามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ประหยัดทั้งเวลาแรงงาน และค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด

สุมิตร คุณานุกร (2523: 97) ได้กล่าวสำหรับเกณฑ์การคัดเลือกกิจกรรมไว้โดยสรุปดังนี้

1. กิจกรรมนั้นควรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน
2. เป็นการก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียน
3. เป็นกิจกรรมที่อยู่ในขอบเขตความสามารถด้านร่างกายของผู้เรียนที่จะปฏิบัติได้
4. ควรส่งเสริมจุดมุ่งหมายในการสอนหลาย ๆ ด้าน
5. กิจกรรมนั้นมีความสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2547 : 179) ได้กล่าวถึงการดำเนินการสอนซึ่งสรุปได้ว่า ในขณะที่สอนผู้สอนควรสังเกตการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด สื่อการสอน

สมสุข วีระพิจิตร (2543 : 52-58) กล่าวถึง หลักการเรียนรู้ว่าในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

- 1.การเรียนรู้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อสิ่งนั้นมีความหมาย ผู้เรียนจะเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาที่มีความหมายโดยเฉพาะต่อตนเอง ดังนั้นการจัดดับเนื้อหาวิชาจึงต้องต่อเนื่องและผสมผสาน
- 2.การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่แน่นอน และทำได้
- 3.ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีการลงมือปฏิบัติ ดังนั้นจึงต้องมีส่วนร่วมในการเรียน
- 4.จุดศูนย์กลางของการเรียนรู้อยู่ที่ปัญหา เป็นปัญหาที่แท้จริง ดังนั้นครูจึงต้องให้ผู้เรียนจากปัญหา และจึงประยุกต์กับทฤษฎีเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาและแนวทางการแก้ไข
- 5.ประสบการณ์มีผลต่อการเรียนรู้
- 6.ผู้เรียนจะเรียนได้ดีในบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่เป็นกันเอง
- 7.การเรียนรู้ที่ดีต้องมีการประเมินผู้เรียนว่าได้รับความรู้ ความเข้าใจ และมีการพัฒนาทักษะมากน้อยเพียงใด เพื่อการปรับปรุงแก้ไข
- 8.ควรใช้วิธีการสอนหลายๆวิธี เพื่อให้ผู้เรียนสนใจติดตามการเรียนการสอนและเกิดการเรียนรู้

วิธีสอนหรือการสอน (Method Teaching) หมายถึง วิธีการที่จะใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนได้รับและพัฒนาความรู้ ทักษะ นิสัย และเจตคติ อันเป็นกระบวนการอย่างมีแบบแผนในการให้ หรือแสดงเนื้อหาความรู้ทักษะ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนเทคนิคการสอน (Techniques of Teaching) จะหมายถึง วิธีการกลยุทธ์ หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยทำให้การสอนของตนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การเลือกวิธีการสอน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกวิธีการสอนมาใช้ในการสอนประกอบด้วย

- 1.ลักษณะของเนื้อหาวิชา ลักษณะของเนื้อหาวิชาที่จะสอนให้แก่ผู้เรียน อาจจำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ การสอนความรู้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมทางสมองที่จะรับเนื้อหาความรู้ ทฤษฎี หลักการ และข้อเท็จจริง ตลอดจนพัฒนาความสามารถที่จะประยุกต์สิ่งเหล่านี้ในสถานการณ์ที่กำหนดให้ การสอนทักษะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมทางด้านกล้ามเนื้อ เพื่อพัฒนาความสามารถทางทักษะและมีมือในการ

การสอนกลุ่มย่อย การสอนแบบนี้ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนค่อนข้างสูง ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้สอนมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างของการสอนกลุ่มย่อย เช่น การอภิปรายในแบบต่างๆ และการสัมมนา

การสอนรายบุคคล เป็นการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ผู้เรียนแต่ละคนมีความพร้อมไม่เท่ากัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนก้าวไปตามความสามารถของตนภายใต้วิธีการที่ผู้สอนวางแผนไว้ ผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา ดูแล และติดตามความก้าวหน้าในการเรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยตนเอง เช่น การศึกษาด้วยตนเองการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนกรณีศึกษาหรือการศึกษารายกรณี เป็นต้น

2. ผู้สอน ผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคหรือลีลาในการสอนให้ประสบผลสำเร็จผู้สอนบางคนอาจมีพรสวรรค์ในการพูดหรือมีความสามารถในการใช้คำพูดเพื่ออธิบายสิ่งต่างๆ ได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้สอนบางคนที่ไม่เก่ง อาจทำให้การสอนมีประสิทธิภาพโดยการใช้สื่อช่วยสอนหรือใช้เทคนิคช่วยสอนให้มากขึ้น

3. ทรัพยากรที่มีอยู่ การจัดการเรียนการสอนบางครั้งมีปัญหาในเรื่องเวลาที่จำกัด ทรัพยากรมีอยู่ไม่เพียงพอ ทำให้ผู้สอนไม่สามารถใช้วิธีการสอนที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดได้

4. หลักการของการเรียนรู้ บุคคลจะเรียนรู้ได้ด้วยการรับสิ่งเร้าโดยผ่านทางประสาทรับรู้ในส่วนต่างๆ ยิ่งได้ใช้ประสาทรับรู้มากส่วนใด ก็จะช่วยยิ่งช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้นเท่านั้น

จากปัจจัยข้างต้นนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีวิธีการสอนแบบใดที่ถือว่าเป็นวิธีการสอนที่ดีที่สุด ไม่มีบทเรียนใดที่เหมาะสมกับการใช้วิธีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ดังนั้นผู้สอนที่ดีจะต้องพยายามปรับปรุงการสอนให้สอดคล้องกับสภาพเงื่อนไขต่างๆ สำหรับการสอนบทเรียนทุกๆ บท ทั้งนี้เพื่อให้การสอนของตนเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ให้มากที่สุด

พันธิพา อุทัยสุขและสิริวรรณ ศรีพหล (อ้างใน สมยศ ชัยชนะ ,254 : 9) ได้แบ่งวิธีการสอนออกเป็น 2 วิธีใหญ่ๆ โดยแต่ละวิธีต่างก็ประกอบด้วยวิธีการสอนย่อยๆดังนี้

1.วิธีสอนโดยยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งหมายถึงวิธีการสอนที่ครูรับบทบาทเป็นผู้นำหรือผู้ควบคุม ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอนดังกล่าวนี้ได้แก่ วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบสาธิต วิธีสอนโดยการใช้คำถาม

2.วิธีสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งหมายถึงวิธีสอนที่นักเรียนรับบทบาทเป็นผู้นำหรือผู้ควบคุมดำเนินกิจกรรมการสอน วิธีการสอนดังกล่าวนี้ได้แก่ วิธีการสอนแบบอภิปราย วิธีการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ วิธีการสอนโดยใช้เกมจำลองสถานการณ์วิธีการสอนโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา วิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน วิธีการสอนแบบอุปนัยนิรนัย วิธีการสอนแบบเป็นรายบุคคล วิธีการสอนแบบโครงการ

สมสุข วีระพิจิตร ได้กล่าวถึง สภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา ไว้คือ เกิดการสอนในระดับอุดมศึกษา เป็นการสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Instructor Centered Teaching) โดยผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมทุกอย่างในชั้น เป็นการสอนที่มีจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดค่านิยมทัศนคติ แนวคิดทางสังคมและวัฒนธรรม ด้วยการบอกหรือถ่ายทอดสิ่งที่ได้จากหนังสือและจากความคิดของผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ผู้รู้ และแหล่งค้นคว้า ผู้สอนจึงเปรียบเสมือนแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนจะต้องพยายามเรียนรู้และทำความเข้าใจในสิ่งที่ผู้สอน วิธีสอนส่วนใหญ่จึงเป็นการสอนให้ท่องจำ การบรรยาย การสนทนาซักถาม การอภิปรายที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยการซักถามและให้แสดงความคิดเห็นภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดของผู้สอน รวมทั้งการสอนด้วยการบรรยายในลักษณะที่ผู้สอนอ่านและอธิบายหนังสือ

ปัจจุบันการสอนเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered Teaching) ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนและกลุ่มผู้เรียนมากกว่าเนื้อหาปละผู้สอน โดยได้แนวคิดจากการศึกษาปรัชญา สังคม และจิตวิทยาที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะให้ตนเองได้บรรลุถึงศักยภาพแห่งตน ดังนั้นการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการเรียน ให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจเลือกเรียนตามที่ยากเรียนหรือเห็นว่ามีประโยชน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพึ่งตนเอง และรับผิดชอบการเรียนมากขึ้น การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมักเป็นการสอนกลุ่มย่อย การสอนรายบุคคลหรือให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้ ในปัจจุบันได้รับการยอมรับจากผู้สอนเป็นอันมาก ดังนั้นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดว่า “หลักการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

กล่าวโดยสรุป คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมายสาระกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ผู้สอนมีบทบาทในการปลูกฝังและเสริมแรงจูงใจแก่ผู้เรียนในทุกกิจกรรมเพื่อให้คนพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของอาจารย์ผู้สอน

คุณสมบัติของครูยุคปัจจุบัน

กล่าวกันว่าครูในยุคปัจจุบันควรมีคุณสมบัติที่จัดว่าเป็นนักวิชาการ นักปฏิบัติและผู้จัดการ รวมอยู่ในตัวคนเดียวกัน จึงจะสามารถทำหน้าที่บูรณาการความรู้และกระบวนการการเรียนรู้ นำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการศึกษาได้นั้นคือ ผู้เรียนเก่ง ดี และมีสุข

คุณสมบัติของครูที่พึงปรารถนาและเป็นที่คาดหวังของสังคมได้แก่

1. มีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างลุ่มลึก ครูต้องมีความสามารถวิเคราะห์สกัดเอาแก่นของความรู้มาเสนอได้อย่างแม่นยำ และสามารถสังเคราะห์ความรู้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับการเรียนการสอน ทำให้ศาสตร์ที่สอนมีความเข้มแข็งและเข้มข้น

2. ติดตามความก้าวหน้าในเทคนิควิธีสอนตลอดเวลา ครูจึงต้องเป็นสมาชิกของสมาคมหรือชมรมทางวิชาชีพ เช่น สมาคมครูคณิตศาสตร์ ชมรมครูภาษาไทย หรือชมรมครูทางอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้การติดตามอ่านวารสารทางการศึกษาจะช่วยให้ครูทราบเทคนิควิธีสอนใหม่ๆ และนำมาใช้พัฒนาการเรียนการสอนของตนในชั้นเรียน

3. เป็นแบบอย่างในการคิดการทำ (Role modeling) ครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นอย่างมาก การกระทำของครูจะอยู่ในสายตาของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนจะเลียนแบบครูโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นหากครูต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมทุกอย่างใด คิดอย่างไร ครูควรนำสิ่งเหล่านั้นมาสะสมไว้ในตัวครูและขณะทำการสอนด้วย

4. เป็นนักจิตวิทยาการเรียนรู้ ครูต้องรู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี รู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถอย่างไร สนใจ และถนัดในเรื่องใด ต้องการอะไร ทำอย่างไรจึงจะกระตุ้นให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน ก้าวหน้าทันความรู้และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้

5. เป็นนักเทคโนโลยีสารสนเทศ ครูต้องเข้าถึงแหล่งความรู้ใหม่ๆ รู้วิธีและใช้เครื่องมือ ค้นหาหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ได้ รวมถึงสามารถนำโปรแกรมการศึกษาต่างๆ มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

6. เป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ ครูปัจจุบันไม่ว่าจะจบการศึกษาระดับใดหรือสาขาวิชาใด ไม่สามารถ หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษ เพราะภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ที่ทันสมัยจากอินเทอร์เน็ต และมัลติมีเดีย หากครูยังคงใช้ตำราภาษาไทยซึ่งแปลความรู้มาจากหนังสือภาษาอังกฤษ เท่ากับครูกำลังศึกษาความรู้เมื่อ 10 ปีก่อน

7. เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูต้องเป็นผู้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกวันของครู คือ การเรียนรู้ การเรียนรู้คือ การพัฒนาตนเองและวิชาชีพซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ

คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นในตัวครูเมื่อครูมีการปรับความคิด และวิธีการทำงานของตนเองดังนี้ครูต้องคิดว่าเด็กทุกคนสามารถเรียนได้ ผู้เรียนต้องเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้ตามสภาพจริง มีการเก็บสะสมพัฒนาการของผู้เรียน และมีการประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง ส่วนการทำงานหรือการสอน ครูต้องเริ่มต้นจากการศึกษาศักยภาพของผู้เรียน ค้นหาวิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม จัดทำหรือนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลต่อไปนี้ความก้าวหน้าของครูจะขึ้นอยู่กับผลงานในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอน

หากเราต้องการจะสร้างคนไทยที่พึงประสงค์สามารถคิดเป็น วิเคราะห์เป็นและประยุกต์ใช้ เป็น ครูจำทำหน้าที่ผูกขาดการถ่ายทอดความรู้ฝึกให้ผู้เรียนทำตาม เน้นการท่องจำเนื้อหาวิชาไม่ได้แล้ว การสอนต้องเปลี่ยนมาเป็นการเรียน ความรู้ต้องเปลี่ยนมาเป็นการคิด วิธีสอนที่ครูเคยเป็นศูนย์กลางต้องเปลี่ยนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูต้องหาทางให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เอง รู้วิธีเรียนรู้ และรักที่จะเรียนรู้

บทบาทของครูเมื่อผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

บทบาทใหม่ที่ครูได้รับเรียกว่า “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) ครูคงจะต้องพยายามทำความเข้าใจกับคำนี้ และบทบาทใหม่นี้ โดยศึกษาทำความเข้าใจแต่ละหน้าที่และฝึกปฏิบัติให้เกิดความชำนาญ อันเป็น หนทางให้ครูพัฒนาตนเอง และปฏิบัติงานจนกระทั่งเป็นครูภาพระดับ 5 ครูผู้ทรงคุณวุฒิในสักวันหนึ่ง

บทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1.เป็นผู้จัดระบบการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การศึกษาหลักสูตร ตลอดจนการวางแผนการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เลือกผลิตปะละใช้สื่อการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผล และรวมไปถึงการจัดระเบียบวินัยในชั้นเรียน

2.เป็นผู้จัดบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ ด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดชั้นเรียน วัสดุอุปกรณ์ แสงสว่าง ระบบเสียง ให้ผู้เรียนรู้สุขสบายและอยากเรียน ส่วนด้านจิตวิทยา ได้แก่ การจัดชั้นเรียนให้ผู้เรียนมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น ส่งเสริมการกล้าคิด กล้าทำ กล้าริเริ่มให้โอกาสผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จทุกคน

3.เป็นผู้ชี้แนะหรือแนะนำแนวทางให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ทดลอง วิเคราะห์จนพบคำตอบ ซึ่งเป็นวิธีการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง

4.เป็นผู้นำเสนอในเรื่องที่มีความซับซ้อนซึ่งผู้เรียนอาจประสบปัญหา ถ้าจะต้องทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือเป็นเรื่องที่ผู้เรียนไม่คุ้นเคยและไม่มีความรู้มาก่อนครูพิจารณาแล้วว่าควรเป็นผู้นำเสนอเรื่องนั้นด้วยตนเอง

5.เป็นผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่อพร้อมที่จะเข้าใจ ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน หรือแก้ไขบางอย่างเพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้อย่างราบรื่น

6.เป็นผู้เสริมแรงเพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ครูต้องการ และเป็นการย้าให้ผู้เรียนมั่นใจในการกระทำของตนเองจะได้พัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น ครูควรเลือกโอกาสในการเสริมแรงให้เหมาะสม

7.เป็นผู้ถามคำถาม การถามคำถามเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและเป็นเครื่องมือสำคัญที่ครูสามารถใช้พัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน คำถามที่ใช้จึงควรหลากหลายและใช้ความคิดระดับสูงในการตอบ

8.เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ ผู้เรียนเมื่อลงมือปฏิบัติสิ่งใดย่อมต้องการทราบผลการกระทำของตน ครูจึงควรบอกผลการกระทำแก่ผู้เรียน โดยเร็วเพื่อให้ผู้เรียนมีกำลังใจหรือแก้ไขข้อบกพร่องได้ทันทั่วทั้งที่ ครูควรมีวิธีให้ข้อมูลย้อนกลับที่ส่งเสริมการเรียนรู้

แม้ว่าจะมีการมอบบทบาทผู้อำนวยความสะดวกให้กับครู แตกไม่ได้ทำให้ครูลดความสำคัญลง แต่ในทางตรงกันข้ามครูกำลังแสดงความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ ตั้งแต่ทำความเข้าใจผู้เรียนแต่ละคน ค้นห้พบความสามารถจัดเตรียมเนื้อหาและวิธีเรียน แนะนำการเรียนทำให้ดูเป็นตัวอย่าง กระตุ้นความคิดด้วยการตั้งคำถาม สร้างปัญหาขบคิด โดยที่ครูอยู่ใกล้ๆ ฝ้าสังเกต และพร้อมจะช่วยเหลือในเวลาที่เหมาะสม ทั้งครูและศิษย์จะเห็นคุณค่าของกันและกันเพราะต่างฝ่าย

มังกร ทองสุขดี (2520 : 38-45) กล่าวถึง อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ควรจะมีบทบาทสำคัญ ดังนี้

- 1.ถ่ายทอดหรือประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้เรียน
- 2.เสาะแสวงหาความรู้ใหม่ และนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนอีกต่อหนึ่ง
- 3.ร่วมทำงานและศึกษาค้นคว้าไปพร้อมกับผู้เรียน
- 4.วางแผนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อชีวิตของผู้เรียน
- 5.เป็นผู้นำในการศึกษาค้นคว้า
- 6.ทำการทดสอบและประเมินผลการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนักศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 79) กล่าวถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนักศึกษาไว้ว่าเป็น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอให้ ซึ่งรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัยของการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

จินตนา มาพวง (2520: 78) กล่าวว่า ตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิต คือ

- 1.มีความเป็นกันเองกับนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน
- 2.ให้เกียรตินิสิต
- 3.พยายามส่งเสริมนิสิตให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง
- 4.ยินดีติดต่อกับนิสิตด้วยความจริงใจ
- 5.ทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย
- 6.มีความรู้สึกที่ดีต่อนิสิตตั้งแต่แรกสอน
- 7.ให้ความช่วยเหลือทั้งด้านวิชาการและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ความต้องการรูปแบบของกิจกรรมในการพัฒนาการเรียนการสอน

อำนาจ จันทน์แป้น (2542 : 119) กล่าวถึงการฝึกอบรมครูแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานว่าการฝึกอบรมครูดังกล่าวจะนำไปสู่การเพิ่มพูนสติปัญญา สร้างขวัญและกำลังใจ เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ และสามารถนำความรู้ที่เป็นปัจจุบันไปสู่ชั้นเรียน/โรงเรียน

การฝึกอบรมครูแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based In-Service Training) เป็นแนวความคิดของคลื่นลูกใหม่ที่มีความเชื่อว่า

1. การฝึกอบรมครูควรเริ่มต้นในโรงเรียน/สถานศึกษา เพราะเป็นแหล่งที่การเรียนการสอนเกิดขึ้น หลักสูตรและการสอนถูกพัฒนา ปัญหาถูกค้นพบ และต้องแก้ไข
2. โรงเรียน/สถานศึกษาควรให้ความสำคัญและถือเป็นภารกิจหลักของโรงเรียนเพราะการพัฒนาคนเป็นหัวใจของการพัฒนาหลักสูตร
3. โรงเรียน/สถานศึกษา ต้องดำเนินการวางแผนและดำเนินการภายใต้ความต้องการจำเป็นของครูและโรงเรียน ดังนั้นการจัดโปรแกรมการพัฒนาครูจึงต้องมีการวิจัยเชิงสำรวจความต้องการจำเป็นของครูก่อนที่จะจัดโปรแกรมใด ๆ นอกจากนี้มีข้อควรพิจารณาให้มีความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้

3.1 การจัดโปรแกรมควรเปลี่ยนจาก Theoretical Oriented ไปสู่ Practical Oriented (เน้นการปฏิบัติจริง)

3.2 โปรแกรมควรให้ความสำคัญด้าน Curriculum Oriented (ใช้หลักสูตรเป็นฐาน)

3.3 ข้อค้นพบ ผลงานวิจัย พัฒนาการใหม่ ๆ ทั้งด้านเนื้อหาวิชาและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น จิตวิทยา ปรัชญา ฯลฯ ควรเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรม

3.4 ควรจัดให้มีศูนย์ Education information center เพื่อให้ครูมีโอกาสพบปะ อภิปราย แสวงหาแนวทางช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.5 ภาระงานของครูควรลดลง เพื่อให้ครูได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมหรือเข้าร่วมในโปรแกรม

ในสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการจัดการศึกษา จึงทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร จะสอนอะไรกันบ้างและสอนแก่ใคร จะทำการสอนที่ไหน และจะทำการสอนอย่างไร สถานศึกษาทั้งหลาย จำเป็นต้องเปลี่ยนท่าทีและรูปแบบของการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีความหมายและมีคุณค่าเพื่อการพัฒนาการดำรงชีวิตของผู้เรียนต่อไป การรื้อปรับระบบการสอนควรจะเป็นอีกมิติหนึ่งที่ต้องได้รับการพิจารณา

อำนาจ จันทรแป้น (2542 : 139-143) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การสอนและสไตล์การสอน โครงสร้างทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์การเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง ซึ่งสามารถพบได้ในสถานการณ์การเรียนรู้ในโรงเรียน การเลือกใช้ปฏิสัมพันธ์แบบใดแบบหนึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของบทเรียน ธรรมชาติของงาน และการใช้ปรัชญาทางการศึกษา

ต่อไปนี้จะพิจารณา 6 ลักษณะของสถานการณ์การเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดรูปแบบหลักของปฏิสัมพันธ์ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

1. บทเรียนที่ครูเป็นศูนย์กลาง (Teaching Centered Lesson) รูปแบบปฏิสัมพันธ์อยู่ในสถานการณ์ที่ครูพูดและนักเรียนฟัง กิจกรรมของผู้เรียนคือฟังครูพูด รับรู้ และซึมซับ โดยปราศจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกันเองในบริบทโรงเรียน เราพบว่า การที่ครูบรรยายเป็นการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างครูและชั้นเรียน และครูจะมีบทบาทของผู้มีอำนาจเดียวเพียง

2. การบรรยาย-อภิปราย (The lecture-discussion) สถานการณ์การเรียนรู้แบบบรรยาย-อภิปรายนี้ ครูมีผู้ฟังการทั้งหมด แต่ยึดหลักสำคัญ 3 ประการคือ

- 2.1 พัฒนาศักยภาพของกลุ่มไปในทิศทางของกระบวนการทางการศึกษา
- 2.2 กระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนในการเป็นผู้นำ
- 2.3 ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน

3. การเรียนอย่างกระฉับกระเฉง (Active learning) เป็นสถานการณ์ที่ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการอภิปรายและการช่วยซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้เรียน เช่น การฟังปฏิบัติในบทเรียนวิทยาศาสตร์ ส่วนครูทำหน้าที่เพิ่มขึ้นในชั้นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสถานการณ์ของงานและผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Task-and pupil) และมีลักษณะของการเริ่มต้นของความร่วมมือเกิดขึ้น

4. การเรียนอย่างกระฉับกระเฉง : การวางแผนอิสระ (Active learning : independent planning) จากไดอะแกรม แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความกระฉับกระเฉงในกลุ่มย่อย ครูเป็นผู้ทำหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษา กลุ่มเป็นผู้วางแผนการทำงานปรับให้เหมาะสมกับศักยภาพของสมาชิก อภิปรายข้อปัญหา ตกลงกันในข้อสรุป จึงเกิดการสำรวจอย่างอิสระเกิดการเรียนรู้อย่างกระฉับกระเฉง และเกิดการพัฒนาขั้นสูงสุดในความเป็นผู้นำของการทำงานในแต่ละกลุ่ม บรรยายภาคเป็นแบบร่วมมือ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสถานการณ์แบบผู้เรียนและงานเป็นศูนย์กลาง (Pupil-and task centered)

5. การทำงานกลุ่ม (Group task-centred) เป็นสถานการณ์ที่มีการแบ่งกลุ่มย่อยรับผิดชอบในหัวข้อโครงการ/ปัญหาเฉพาะด้านอย่างใดอย่างหนึ่ง สถานการณ์นี้จะนำไปใช้ในการอภิปราย/สัมมนา โดยสมาชิกของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการอธิบาย ชี้แจง ทำความเข้าใจ และสรุปผลเป็นสถานการณ์ที่เป็นลักษณะเป็นศูนย์กลาง (Task centred) ซึ่งไม่ปรากฏผู้ใช้อำนาจสั่งการ บทบาทของครูคือสมาชิกผู้มีประสบการณ์ของกลุ่ม อำนาจในการสั่งการของครูจะไม่ปรากฏในสถานการณ์การนี้ เจตคติของสมาชิกต่อกันและกันจะเป็นลักษณะการร่วมมือปรึกษาหารือ

6. การทำงานอิสระ (Independent working) เป็นสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงาน/ค้นคว้าด้วยตนเองตามลำพัง ตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจของแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างกัน ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้เราคงไม่พบบ่อยนัก ในการจัดการศึกษาของเรา

จากสถานการณ์ทั้ง 6 แบบ จะแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเรียนการสอน จากที่ครูเป็นศูนย์กลางไปสู่ท่านเป็นศูนย์กลาง และผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปลี่ยนแปลงจากบรรยายกาการศึกษาที่ท่องยืมมา เชื้อยชา ผู้การเรียนรู้ที่บรรยายกาศาระดับกระเฉง และจากการมีส่วนร่วมน้อยสู่การมีส่วนร่วมสูงสุด พร้อมกับลดบทบาทในการสั่งการ

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

นักการศึกษาได้ให้การยอมรับถึงความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่อระบบการเรียนการสอน และการศึกษาแผนใหม่ไว้เป็นอย่างมาก แต่บางครั้งอาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปบ้าง เช่น กิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมพิเศษ กิจกรรมกึ่งหลักสูตร หรือกิจกรรมหลักสูตรพิเศษ กิจกรรมพัฒนาการ เป็นต้น ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตามมีความหมายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ก่อ สวัสดิพิธานิชย์ (2503:125) หมายถึง กิจกรรมงานที่ครูอาจารย์และนักเรียนร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเจริญเติบโตของเด็กให้เพิ่มพูนจากที่มุ่งหมายเอาไว้ในหลักสูตร

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2522: 120) หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กนอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อสนองความสนใจและเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ อุปนิสัยของนักเรียนให้เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

Ferderric (1959. p.7 อ้างใน สุภา หรุจิตตวิวัฒน์.2526: 17) หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายในสถานศึกษาที่นักศึกษาที่มีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ และสถานศึกษายอมรับ

โดยสรุปแล้ว ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรก็คือ เป็นประสบการณ์ที่จัดให้กับนักเรียนนอกเหนือจากที่หลักสูตรกำหนดไว้ ไม่มีการบังคับให้นักเรียนเข้าร่วม แต่เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเข้าร่วมในกิจกรรมที่ตนเองถนัดและสนใจ เปิดโอกาสให้แสดงความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและเสริมบทเรียนในชั้นเรียน

ฉะนั้น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อนักเรียนอย่างมาก เพราะการจัดการเรียนการสอนเฉพาะในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวยังไม่เป็นการเพียงพอเนื่องจากครูมักจะมุ่งพัฒนานักเรียนในด้านสติปัญญาเป็นสำคัญส่วนพัฒนาการด้านอื่นจะได้รับการพิจารณารองลงมา พรรณารมณี อพิษฐพงศ์ (2534, หน้า 12-13) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. เพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่าง ๆ
2. เพื่อให้โอกาสนักเรียนได้ร่วมทำกิจกรรมด้านสังคม เป็นการเสริมสร้างให้รู้จักเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น ๆ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี
3. เพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล อันเป็นแนวทางในการสำรวจความสนใจในอาชีพของตนได้
4. เพื่อเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย การเป็นผู้นำที่ดี ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
5. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

บำรุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กอนาวงค์ (2527, หน้า 151) กล่าวถึง ความสำคัญของการดำเนินการสอนว่าจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้
2. สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก
3. สอนจากสิ่งที่มีตัวตนไปหาสิ่งที่ไม่มีความตัวตน
4. สอนจากสิ่งที่พบเห็นไปหาเหตุผล

5. สอนจากสิ่งที่ย้ายไปหาสิ่งที่สลับซับซ้อน
6. สอนให้เป็นไปตามธรรมชาติของเด็ก
7. สอนให้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5
8. สอนให้สนุกน่าสนใจ
9. สอนโดยครูบอกให้น้อยที่สุด
10. สอนให้นักเรียนเรียนโดยการกระทำ

วิลเลียม เพอร์รอน (2535, หน้า 12-17) กล่าวถึง การดำเนินการสอนที่เหมาะสม ควรจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. สอนให้เกิดการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งใดได้ดี ควรมีประสบการณ์ในสิ่งนั้นก่อน จะทำให้ได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง สามารถกระทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้ ถ้าครูไม่สามารถจัดประสบการณ์ตรงได้ ควรใช้สื่อทัศนูปกรณ์ประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ป็นนามธรรมได้ดีขึ้น

2. ควรเริ่มจากความสนใจของผู้เรียน ครูพิจารณาว่าผู้เรียนต้องการหรือมีความสนใจต้องเริ่มต้นสอนจากสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ เมื่อผู้เรียนสนใจสิ่งใดแล้วจะสามารถเรียนได้ดี แล้วจึงค่อย ๆ สอนสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากความสนใจของผู้เรียนตามที่ครูต้องการได้

3. เรียนจากการกระทำ โดยผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้รู้จักวิธีการ สามารถนำเอาวิธีการเหล่านั้นมาปฏิบัติจริง ผู้เรียนอาจพบปัญหาบางอย่างที่เกิดขึ้นทำให้รู้จักวิธีการแก้ปัญหาไปในตัว มีความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน และสามารถนำเอาสิ่งที่เรียนมาใช้ประโยชน์ได้

4. คำนึงถึงความสามารถของผู้เรียน ไม่สอนตามใจครูหรือสอนตามเนื้อหาบทเรียนในหลักสูตรเพียงอย่างเดียว ต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนด้วยว่าสามารถเรียนได้หรือไม่ บรรลุนิติภาวะเพียงพอที่จะรับความรู้ในระดับนั้นเพียงใด และคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละวัยด้วย

5. สอนให้เข้าใจบทเรียนอย่างแจ่มแจ้ง ให้เกิดการเรียนรู้และรู้สึกว่าการเรียนไม่ยาก ถ้าผู้เรียนไม่เข้าใจ บทเรียนนั้นยาก รู้เรื่อง ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายท้อถอย ไม่อยากเรียน

6. ใช้ปัญหาย่อยให้เกิดการเรียนรู้ โดยการตั้งปัญหาที่จะสามารถย่อยให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะแก้ปัญหานั้นให้ลุล่วงไป หมายถึง ครูย่อยให้เกิดความสนใจในบทเรียน จากนั้นก็ช่วยแนะนำให้แก้ปัญหานั้นเพื่อให้สำเร็จในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดแรงจูงใจ อยากเรียนต่อไป

7. ให้มีส่วนร่วมในการเรียนของผู้เรียน จะทำให้อยากเรียน การเรียนจะบรรลุผล ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ได้แก่ การช่วยทำอุปกรณ์การสอนให้มาอธิบายหน้าชั้น การอภิปราย การร่วมกันวางแผนการสอนและการทำกิจกรรมระหว่างผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน นอกจากจะช่วยเสริมสร้างความเป็นผู้นำและผู้ตามแล้ว ยังเป็นการวางรากฐานประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วย

8. ควรบอกจุดมุ่งหมายในการเรียนวิชานั้นว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งให้เห็นถึงความจำเป็นของสิ่งที่จะเรียนให้ผู้รู้จักคิดเพื่อถ่ายทอดให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ในวิชานั้น ถ้าไม่บอกจุดมุ่งหมายหรือผู้เรียนที่ไม่รู้ว่าจะเรียนไปทำไม อาจเกิดความไม่สนใจ และไม่อยากเรียนได้ครูจึงต้องบอกจุดมุ่งหมายของการเรียนให้ผู้เรียนทราบก่อน

9. สอนให้รู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีการแบ่งงานกันทำตามความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้การเรียนได้ผลสมตามความมุ่งหมาย มีการเจริญอกงามทางด้านสังคม ได้รู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จักปรับตัวเข้าหากันได้ รู้จักการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีการเคารพซึ่งกันและกัน และมีการช่วยเหลือกันทำงาน มีการปูพื้นฐานประชาธิปไตยอีกทางหนึ่งด้วย

10. สอนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ให้มองเห็นของจริงและเข้าใจงานก่อน เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานความรู้ที่จะเรียนในสิ่งที่มองไม่เห็นและเข้าใจมากขึ้น

11. สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนตามลำดับขั้น ผู้เรียนจะค่อย ๆ เรียนรู้เพิ่มขึ้น ยากขึ้น หรือซับซ้อนขึ้น โดยอาศัยความรู้ในตอนแรกเป็นพื้นฐานในการเรียนสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนนั้น ทำให้การเรียนต่อเนื่องกัน ผู้เรียนจะสามารถเรียนสิ่งที่ยากได้โดยไม่ลำบากนัก ทำให้การเรียนสิ่งนั้นประสบผลสำเร็จได้ผลสมบูรณ์และผู้เรียนเรียนได้ดี

12. ควรใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน เพื่อให้เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น และผู้เรียนจำบทเรียนได้นาน ทำให้บทเรียนน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อหน่าย

13. สอนตามหลักจิตวิทยาการศึกษา หรือหลักการเรียนรู้ โดยจัดลำดับการเรียนตามหลักการเรียนรู้สิ่งใดก่อนหลัง และจัดบทเรียนให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนด้วย

14. สอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และให้ประสบความสำเร็จ ตามความสามารถของแต่ละบุคคล เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันย่อมประสบผลสำเร็จแตกต่างกัน ครูควรสอนให้ผู้เรียนแต่ละคนประสบผลสำเร็จตามควรแก่ความสามารถของตนเอง สอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ดัดแปลงนำเอาสิ่งที่ได้เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

15. การสอนที่ใช้ได้ผลดีเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน ได้แก่ การสอนตามวิธีวิทยาศาสตร์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุกัญญา นูรณเดชาชัย (2531) ทำการศึกษาถึง แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน นิเทศศาสตร์ในวิทยาลัยครู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ต้องการพัฒนา เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของโปรแกรมนิเทศศาสตร์ โดยมีการศึกษาเปรียบเทียบกับ ระหว่างสภาพที่ต้องการพัฒนากับสภาพปัจจุบัน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สภาพการเรียนการสอน เตรียมการสอน ด้านการดำเนินการสอน สื่อประกอบการสอน การประเมินผลการเรียน บุคลิกลักษณะของอาจารย์ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์มากที่สุด คือปัญหาในเรื่อง ของงบประมาณสนับสนุน อุปกรณ์ประกอบการศึกษาไม่เพียงพอ การขาดตำราและขาดแคลน อาจารย์ผู้สอน ส่วนปัญหาในด้านอื่นจัดอยู่ระดับปานกลาง

ยุทธศักดิ์ ยารังสี(2542) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาชีพ โรงเรียนกรมสามัญศึกษา อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือผู้บริหาร ครูผู้สอนวิชาชีพระดับมัธยมศึกษา เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ จัดหางาน จังหวัดพะเยาและองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สภาพของการจัดการเรียน การสอนและจำนวนรายวิชาที่เปิดสอน จะขึ้นอยู่กับครูผู้สอนและวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในส่วนของ แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนสรุปได้คือ ควรส่งเสริมครูวิชาชีพได้เพิ่มพูนความรู้ มีการ จัดสรรงบประมาณค่าวัสดุฝึกในรายวิชาอย่างเหมาะสม ควรเน้นให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไป ประกอบอาชีพได้ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนวิชาเรียนอย่างเสรี มีการจัดทำบัญชี รายชื่อแหล่งวิทยากรและเชิญมาเป็นผู้ช่วยสอน ควรแจ้งให้ผู้ปกครองให้เข้าใจถึงหลักสูตรวิชาชีพ และรวมทั้งมีการประกาศเกียรติคุณแก่ผู้มีปัญญาท้องถิ่น มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรและ นโยบายวิชาชีพให้ชุมชนทราบและควรจัดตลาดนัดจำหน่ายผลผลิตจากอาชีพในท้องถิ่นด้วย

สิริเลิศ กระแสชัย(2536) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาการสอน สำหรับมหาวิทยาลัยพายัพ โดยมีการศึกษาถึงสภาพของการสอนในปัจจุบัน ซึ่งก็พบว่า ใน ปัจจุบันการพัฒนาและการปรับปรุงรายวิชาจะเป็นไปตามดุลยพินิจของอาจารย์ผู้สอนเป็นส่วน ใหญ่ โดยผู้สอนจะเป็นผู้วางแผนและศึกษาข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับสังคมและตลาดแรงงาน รวมทั้งผู้สอนต้องทำความเข้าใจหลักสูตรในรายวิชาที่สอน

ศิริรินทร์ญา ภักดี(2531) ทำการศึกษาถึงสถานภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ของคณาจารย์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ ผลการวิจัยสรุปดังนี้ คณาจารย์สอนในวิชา วิทยาศาสตร์มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรของสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้สามารถผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ส่วนปัญหาที่ผู้สอนพบในปัจจุบัน คือปัญหาด้านจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และปัญหาด้านการวัดและประเมินผล การเรียนการสอน นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนยังต้องการให้มีการพัฒนาในด้านหลักสูตรกับผู้สอนที่ขาดความรู้เรื่องหลักสูตร การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน คือหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ในห้องสมุดมีไม่เพียงพอ การพัฒนาคณาจารย์ที่ขาดความรู้และเทคนิควิธีการสอนแบบโครงการ การพัฒนาด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนเนื่องจากอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ไม่เพียงพอกับ คณาจารย์ขาดเทคนิคในการใช้เครื่องฉายฟิล์ม และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน คือการจัดสถานที่สอบไม่ดีเท่าที่ควร และอาจารย์ขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการสร้างข้อสอบ

ฉลุรัตน์ ศิริวัฒน์(2530) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเตรียมทหาร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ อาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนเตรียมทหาร ซึ่งก็พบปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยกัน 8 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร 2) ด้านการจัดระบบการเรียนการสอน 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์การสอนและสื่ออำนวยความสะดวก 4) ด้านการจัดกิจกรรมเสริม

เศวณิต เศณนันท สมทรวง อัสวกุล และคณะ (2539) ได้ทำการวิจัยถึงความต้องการด้านการเรียนการสอนและบริการด้านต่าง ๆ ของนักศึกษาภาคปกติ และกศ.บป. สถาบันราชภัฏนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความต้องการด้านการเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้ คือ

1. ต้องการใช้สื่อที่เหมาะสม/ทันสมัยประกอบการสอน
2. ต้องการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์เป็นวิชาบังคับอย่างน้อย 1 รายวิชา
3. ต้องการให้มีเอกสารประกอบการสอนทุกวิชา
4. ต้องการให้มีการแจกหรือชี้แจงแนวการสอนในแต่ละรายวิชา
5. ต้องการให้อาจารย์ผู้สอนรับฟังปัญหาจากผู้เรียน
6. ต้องการให้อาจารย์ให้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน

ความต้องการดังกล่าวข้างต้น ในบางข้อถือเป็นนโยบายทางวิชาการของสถาบันอยู่แล้ว เช่น การให้มีเอกสารประกอบการสอนและแนวการสอนในทุกรายวิชา รวมทั้งการให้เรียนวิชาคอมพิวเตอร์เป็นวิชาบังคับด้วย ซึ่งสถาบันฯ จะต้องติดตามการปฏิบัติตามแนวนโยบายดังกล่าวให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังและทั่วถึง ในส่วนของสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยนั้น ปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ มีการพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สถาบันฯ จึงควรที่จะต้องพัฒนาและจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนให้มีการสอนที่ทันสมัย เพื่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้มากขึ้น นอกจากนั้นอาจารย์ควรจะต้องพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการสาขาต่าง ๆ และสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนกับนักศึกษาได้

เศวณิต เศณนันท สมทรวง อัสวกุล และคณะ (2539) ยังได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและแนวทางการพัฒนาสถาบันตามความเห็นของอาจารย์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา ซึ่งก็พบว่า คณาจารย์มีความต้องการในการพัฒนาด้านวิชาการ ในเรื่อง ดังนี้

1. ด้านการเรียนการสอน อาจารย์ต้องการให้มีจำนวนนักศึกษาในภาคปกติ แต่ละหมู่เรียนละ 20-30 คน ส่วนนักศึกษา กศ.บป. หมู่เรียน 31-40 คน และมีจำนวนชั่วโมงสอนสัปดาห์ละ 11-12 ชั่วโมง และต้องการให้มีการจ้างอาจารย์พิเศษมาสอนเพื่อแก้ไขปัญหาจำนวนชั่วโมงสอนมากเกินไป และอาจารย์พิเศษที่จ้างนั้นต้องเป็นผู้ทรงวุฒิและตรงตามสาขาวิชาที่พินิจส่วนการแก้ไขปัญหาจำนวนชั่วโมงสอนต่ำ ควรให้มอบหมายงานพิเศษอื่นให้ทำ ส่วนการควบคุม

2. ความต้องการด้านการวิจัย ต้องการให้มีการเสริมความรู้ด้านการวิจัยและความรู้ด้านคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัย และมีการจัดที่ปรึกษาด้านการวิจัยขึ้น

3. ความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ อาจารย์ต้องการให้มีการอบรมระยะสั้นมากที่สุด

นอกจากความต้องการในการพัฒนาด้านวิชาการแล้ว อาจารย์ยังต้องการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและความสะดวก ในด้านห้องเรียน สื่อ อุปกรณ์การสอนประจำห้องเรียนอีกด้วย

สำหรับการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาด้านวิชาการ คือ ควรมีการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพของผู้สอน มีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของแหล่งงาน และมีการประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวให้อาจารย์ทราบ

หทัยรัตน์ ทับพร(2533) ได้วิจัยเรื่อง การสำรวจสภาพการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรนาฏศิลป์ขั้นต้น วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ด้านการใช้หลักสูตรและหนังสือเรียน ผู้บริหารและครูภาษาไทยมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดบริการด้านการใช้หลักสูตร มีการปฏิบัติน้อย ส่วนการจัดบริการด้านการใช้หนังสือเรียน ผู้บริหารเห็นว่าการปฏิบัติมาก แต่ครูภาษาไทยและนักเรียนเห็นว่า มีการปฏิบัติน้อย ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหาร ครูภาษาไทย และนักเรียน มีความเห็น สอดคล้องกันว่า การใช้เทคนิคและวิธีการสอนของครูภาษาไทยมีการปฏิบัติน้อย ส่วนการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนผู้บริหารเห็นว่าการปฏิบัติมาก แต่ครูภาษาไทยและนักเรียนเห็นว่าการปฏิบัติน้อย ด้านการใช้สื่อการสอน ผู้บริหาร ครูภาษาไทย และนักเรียน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การใช้สื่อการสอนของครูภาษาไทยมีการ

ปฏิบัติน้อย ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหาร ครูภาษาไทยและนักเรียน มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีการปฏิบัติน้อย ด้านการวัดและประเมินผล ผู้บริหาร ครูภาษาไทยและนักเรียน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีการปฏิบัติมา

สุเมธ สุทิน (2535) ได้ทำการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ในโรงเรียนที่มีนักเรียนชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ด้านการเตรียมการสอน ครูไม่มีเวลาเตรียมการสอนและขาดเอกสารที่ใช้เตรียมการสอน ด้านการดำเนินการสอน การดำเนินการสอนตามที่เตรียมไว้มีความสำคัญมาก การใช้กิจกรรม การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

สุพรรณ ชัยอุปคำ (2537) ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูภาษาไทยดีเด่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามี 5 ด้าน คือ ด้านการเตรียมแผนการสอน มีการเตรียมแผนการสอนด้วยการศึกษาเอกสารหลักสูตรต่าง ๆ ทำบันทึกการสอนได้ครบทุกขั้นตอน ด้านการจัดกิจกรรมการสอนให้มีการใช้เกม กิจกรรมในการแบ่งกลุ่ม มอบหมายให้ทำงานพร้อมกัน ด้านเทคนิคและวิธีการสอนมีการใช้เทคนิควิธีสอนหลากหลายรูปแบบ โดยใช้วิธีการทางหลักภาษา และวิธีสอนแบบประสมประสาน ด้านการใช้สื่อและผลิตสื่อประกอบ การสอน มีการใช้สื่อและผลิตสื่อประกอบการสอนหลากหลายรูปแบบและนำมาใช้ในการสอน และด้านการวัดผลประเมินผลมีการซักถาม ทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียนให้นักเรียนประเมินด้วยตนเอง

สนั่น ศรีกอก (2540) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้หนังสือเรียนชุดพื้นฐานภาษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน พบว่า ครูผู้สอนเห็นว่าหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีความจำเป็นต่อการสอนภาษาไทยโดยใช้หนังสือเรียนชุดพื้นฐานภาษา แต่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกว้างเกินไป ยากต่อการกำหนดกิจกรรม เนื้อหาในหนังสือเรียนชุดพื้นฐานภาษามีมากเกินไปครูสอนไม่ทันตามคาบเวลาที่กำหนด ครูบางส่วนไม่ได้ศึกษาคำแนะนำการใช้คู่มือก่อนที่จะสอน การสอนและวิธีการสอนครูส่วนมากยึดแบบเรียนภาษาไทยและคู่มือเป็นหลักการสอนทุกครั้ง โดยใช้วิธีสอนแบบประสมประสาน และไม่สามารถหาวิธีสอนใหม่ ๆ มาใช้นอกจากนี้ครูไม่มีเวลาสอนซ่อมเสริม ด้านการเตรียมการสอนครูเห็นว่าการบันทึกการสอนอย่างละเอียด ทำให้เสียเวลาและกิจกรรมในคู่มือครูมีมาก การใช้สื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนเห็นว่าการหาสื่อที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือนั้นยาก ครูขาดทักษะในการจัดทำสื่อ การวัดและประเมินผล พบว่า การวัดผลปลายปียังทำได้ไม่ครอบคลุมตามเนื้อหาของหนังสือ ครูขาดทักษะในการสร้างแบบทดสอบ ครูส่วนมากศึกษารายละเอียด และเข้าใจ วิธีการประเมินผล

นิรนาท กล้าคลัง (2541) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของโรงเรียนนานาชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประสบปัญหาการใช้หลักสูตรและหนังสือประกอบ จำนวนครูผู้สอนมีน้อย ครูต้องคัดสรรเนื้อหาและกิจกรรมการสอนที่เหมาะสมกับเด็กแต่

โสภา กันจันะ (2542) ได้ศึกษาความต้องการความช่วยเหลือด้านการพัฒนาการเรียนการสอนของบุคลากรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดเชียงราย พบว่า งานหลักสูตรบุคลากรมีความต้องการการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาการวัดผลการเรียน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การทำแผนการสอน และการรวบรวมและการให้บริการเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตรงานสื่อการเรียนการสอน และเอกสารทางวิชาการ บุคลากรมีความต้องการการอบรมเกี่ยวกับการผลิตและพัฒนาสื่อ การจัดตั้งศูนย์บริการสื่อ และที่ปรึกษาด้านสื่อการเรียนการสอน งานติดตามผลและประเมินผลการศึกษา บุคลากรมีความต้องการการประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน การอบรมเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผล การเผยแพร่ความรู้และต้องการที่ปรึกษาด้านการวัดและประเมินผล งานส่งเสริมกลุ่มโรงเรียนและศูนย์พัฒนาวิชาชีพ บุคลากรมีความต้องการการประชุมเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน การจัดทำแผนปฏิบัติการและสรุปผลการดำเนินงาน งบประมาณการสนับสนุนของผู้ที่เกี่ยวข้อง และการเผยแพร่ผลการดำเนินการ และงานพัฒนาบุคลากร บุคลากรมีความต้องการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด การจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา การประชาสัมพันธ์ และการรวบรวมผลงานของผู้ที่ผ่านการประเมิน

สุภาพร สารประดิษฐ์ (2544) ได้ศึกษาพฤติกรรมการจัดประสบการณ์ของครูผู้สอน ระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดประสบการณ์ของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนด้านการเรียนการสอน 10 มาตรฐาน มีการปฏิบัติมากจำนวน 1 มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 4 จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกัน โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม และมีปฏิบัติปานกลาง 9 มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 7 จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จ มาตรฐานที่ 6 จัดการเรียนการสอนโดยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดี มาตรฐานที่ 8 จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถและความถนัดได้ตามศักยภาพ โดยเสริมจุดเด่น แก้ไขจุดด้อยนักเรียนเป็น

ณัฐินี ศรีวงศ์ตระกูล(2544) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนโปรแกรมวิชา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในสถาบันราชภัฏ : กรณีศึกษาสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า

1.สภาพการเรียนการสอนโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ของสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราชมีการปฏิบัติในระดับมาก ในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาในความเห็นของอาจารย์ ด้านบุคลิกลักษณะของอาจารย์ผู้สอน ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาในความเห็นของนักศึกษา ด้านการเตรียมการสอน และด้านการดำเนินการสอนและวิธีการสอน สำหรับด้านหลักสูตร ด้านสื่อประกอบการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

2.ปัญหาการเรียนการสอนของโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ของสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ทั้งอาจารย์และนักศึกษามีความเห็นโดยเฉลี่ยว่ามีปัญหาโดยรวมระดับปานกลาง

3.แนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนของโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

อาจารย์ เห็นว่า ควรจัดให้มีโควตาในการศึกษาต่อ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการศึกษาดูงาน

นักศึกษา ผู้บริหารสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช และผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกันว่า ควรให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์จริงมากขึ้น เน้นเจตคติ จรรยาบรรณของงานบริการและความรู้ด้านภาษา มีโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับสถาบันในต่างประเทศ สนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาต่อ การอบรมสัมมนาและแลกเปลี่ยนความรู้กับสถาบันต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ จัดงบประมาณในการสนับสนุนนักศึกษาในการประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน และงบประมาณจัดทำห้องปฏิบัติการทางอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และมีการแยกแขนงวิชาให้ชัดเจน

นรินทร์ สุชะวงค์นันท์ (2545) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้อในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน ผลการศึกษาพบว่า 1) ขั้นตอนการเตรียมการพนักงานครู

กรอบแนวความคิดการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น) ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์” ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเอกสารวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำเอากรอบแนวคิดของ ญัฐินี ศรีวงศ์ตระกูล (2544) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งทำการศึกษาสภาพปัจจุบันการเรียนการสอนจากอาจารย์ผู้สอน ประกอบด้วย ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ด้านหลักสูตร ด้านสื่อประกอบการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ศึกษาสภาพปัจจุบันการเรียนการสอนจากนักศึกษา ประกอบด้วย ด้านการเตรียมการสอน ด้านการดำเนินการสอนและวิธีสอน ด้านบุคลิกลักษณะของอาจารย์ และด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา นอกจากนี้ทำการศึกษาปัญหาการเรียนการสอนของ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต(การปกครองท้องถิ่น) ต่อไป